

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин та національної безпеки
Кафедра національної безпеки та політології

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра на тему:
**«Рада національної безпеки і оборони України в системі органів, що
забезпечують національну безпеку і обороноздатність держави»**

Виконала студентка II курсу, групи МНБ-21,
спеціальності 256 Національна безпека
(за окремими сферами забезпечення і
видами діяльності)

Горностаї Анастасія Сергіївна

Керівник – викладач кафедри теорії та
історії держави і права

Хомич Тетяна Миколаївна

Рецензент – кандидат юридичних
наук, доцент

Стрельбіцька Леся Ярославівна

Острог, 2024

АНОТАЦІЯ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра

Тема: Рада національної безпеки і оборони України в системі органів, що забезпечують національну безпеку і обороноздатність держави

Автор: Горностаї Анастасія Сергіївна

Науковий керівник: Хомич Тетяна Миколаївна

Захищена 24 червня 2024 року.

Короткий зміст праці: Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. У вступі коротко визначаються основні питання, які будуть розглядатися в роботі. Розділ 1 присвячений теоретико-методологічним засадам національної безпеки і обороноздатності України, а саме: поняттю та сутності національної безпеки і обороноздатності держави, стратегії забезпечення національної безпеки, а також системі органів, що забезпечують національну безпеку. Розділ 2 розглядає правовий статус РНБО національної безпеки і оборони України, включаючи правові засади її діяльності, функції та повноваження, а також особливості діяльності в умовах воєнного стану. Розділ 3 присвячений аналізу зарубіжного досвіду правового регулювання забезпечення національної безпеки та можливостям його імплементації в діяльність РНБО національної безпеки і оборони України. У висновках робляться основні висновки з дослідження та підводяться практичні рекомендації.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ	9
1.1. Поняття та сутність національної безпеки і обороноздатності держави	9
1.2. Стратегія забезпечення національної безпеки і обороноздатності України	14
1.3. Система органів, що забезпечують національну безпеку і обороноздатність України, їх функції та повноваження.....	21
РОЗДІЛ 2. ПРАВОВИЙ СТАТУС РНБО НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ	30
2.1. Правові засади діяльності РНБО національної безпеки і оборони України	30
2.2. Функції та повноваження РНБО національної безпеки і оборони України.	38
2.3. Особливості діяльності РНБО національної безпеки України в умовах воєнного стану.....	42
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ РНБО НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ.....	47
3.1. Порівняльний аналіз правових систем забезпечення національної безпеки у провідних країнах світу	47
3.2. Можливості імплементації зарубіжного досвіду в діяльність РНБО національної безпеки і оборони України.....	56
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66

ВСТУП

Постановка проблеми. У кризових умовах, що виникли внаслідок повномасштабної війни, ініційованої Російською Федерацією проти України, проблема забезпечення національної безпеки і обороноздатності стала однією з найбільш актуальних та нагальних. У цьому контексті ключовим органом, відповідальним за координацію дій та ухвалення стратегічних рішень, є Рада національної безпеки і оборони України (РНБОУ).

Актуальність. Зростаюча загроза національній безпеці України, яка виникає внаслідок агресивних дій Російської Федерації, наголошує на необхідності системного аналізу та вдосконалення механізмів функціонування РНБОУ. Підтримка ефективного узгодження та координації дій усіх відповідальних органів, які забезпечують національну безпеку та обороноздатність держави, під егідою РНБОУ, є надзвичайно важливою для ефективного протидії сучасним загрозам. Необхідність огляду та аналізу кращого світового досвіду в цій сфері з метою адаптації та впровадження його до українських реалій підкреслює важливість наукового дослідження у контексті функціонування РНБОУ.

Актуальність розгляду теми забезпечення національної безпеки і обороноздатності на сьогоднішній день визначається складністю та міжнародною напруженістю геополітичної ситуації, яка потенційно створює загрози для суверенітету та територіальної цілісності України. У контексті постійної динаміки світових подій та змін у стратегіях зовнішньої політики, важливо звертати увагу на ефективність та розвиток механізмів національної безпеки і обороноздатності. Рада національної безпеки і оборони, як ключовий координаційний орган, визначений законодавством, має вирішальне значення у забезпеченні внутрішньої стабільності та військової готовності країни.

Існуюча нормативна база, яка чітко визначає функції та повноваження РНБО, створює необхідні умови для системного підходу до забезпечення національної безпеки. Вона не лише впливає на формування державного бюджету, спрямовуючи

значні ресурси на цільові програми у сфері безпеки та оборони, але й забезпечує організацію контролю та аналізу безпекової ситуації. Особливу значимість набуває робота РНБО в умовах кризових ситуацій, таких як воєнний або надзвичайний стан, коли швидке та оперативне прийняття рішень може врятувати життя та зберегти стабільність країни.

Зазначена діяльність РНБО відображається на рівні національної безпеки та обороноздатності України, вона сприяє ефективній координації зусиль різних структур та органів влади для забезпечення стійкості та безпеки в державі. Таким чином, у сучасних умовах актуальність обговорення ролі та функцій РНБО безспірно вище, оскільки вона є важливим ланцюжком у системі захисту національних інтересів та забезпечення безпеки країни.

Характеристика стану дослідження проблеми. Різні аспекти цієї проблематики розглядаються в різноманітних наукових працях та аналітичних документах, що свідчить про актуальність та значимість цієї теми. Особливою увагою користуються питання, пов'язані з роллю та функціями Ради національної безпеки і оборони України, її статусом, структурою та повноваженнями. Вчені та дослідники активно аналізують законодавчі аспекти функціонування РНБО, розглядають її роль та завдання у системі національної безпеки та оборони.

Відзначається важливість координаційної ролі РНБО у сфері національної безпеки та оборони, а також її діяльності на основі законодавчих актів, міжнародних договорів та інших нормативно-правових актів. Також висвітлюється необхідність розширення складу РНБО, зокрема шляхом включення до її складу представників інших органів влади та інституцій, що, на думку деяких авторів, може покращити координацію та ефективність діяльності РНБО. Наукова спільнота також активно аналізує загрози та виклики для національної безпеки, зокрема у зв'язку з анексією АР Крим, конфліктом на Донбасі та загрозою з боку Росії. Важливим є розвиток стратегій протидії гібридним загрозам та підвищення здатності України до захисту суверенітету та територіальної цілісності. Артёмов Я. аналізує роль Служби безпеки України та РНБО національної безпеки і оборони

в контексті сучасних загроз. Це дослідження підкреслює актуальність співробітництва між різними суб'єктами національної безпеки.

Мартинюк В. пропонує важливий внесок у розуміння гібридних загроз та способів протидії їм в контексті української безпеки. Автор аналізує досвід країн Європейського Союзу та Східного партнерства, пропонуючи рекомендації для України.

Ковальчук, А. присвятив статтю аналізу функціонування Ради національної безпеки і оборони України та її правового забезпечення. Автор пропонує розширення складу РНБО і зазначає важливість участі різних посадових осіб у прийнятті рішень. Власюк А. розглядає наукові та методологічні аспекти формування системи національної безпеки, включаючи еволюцію загроз, українську національну ідентичність, регіональну політику та інші.

Також важливий внесок у дослідження теми національної безпеки та обороноздатності, а також РНБО України внесли Семененко О., Артёмов Я., Баліцький В.Г., Бейкун А.Л., Беседа Т., Бірюков Д.С., Власюк А., Горник В.Г., Сімак С.В., Гульков М.О., Дацків Р., Дашковська А.В., Дубчак Н., Ісайко Д., Канцір В.С., Кінаш Н.Б., Клочко О., Семенець-Орлова І., Кобко Є., Ковальчук А.Ю., Коротюк О.В., Котик Ю.В., Кузьо Т., Потапенко В., Курас А.І., Лазебна І., Леоненко Н.А., Лисецький Ю.М., Семенюк Ю.В., Павленко Д.Г., Ліпкан В.А., Ліпкан О.С., Яковенко О.О., Ліпкан В.А., Мартинюк В., Мороз В.В., Пасічко В., Петрів І.М., Потєбенькін Р., Опанасюк К., Предборський В.А.

Проте, незважаючи на великий обсяг робіт, недостатньо наразі розробок щодо роботи РНБО Національної безпеки України у період воєнного стану. Тема потребує більш широкого дослідження.

Метою роботи є комплексне дослідження правового статусу, функцій та повноважень Ради національної безпеки і оборони України, а також аналіз зарубіжного досвіду правового регулювання забезпечення національної безпеки та його імплементації в діяльність РНБОУ.

Для досягнення поставленої мети передбачається вирішити такі **завдання**:

1. дослідити теоретико-методологічні засади забезпечення національної безпеки і оборони України
2. визначити стратегії забезпечення національної безпеки і обороноздатності України;
3. визначити особливості організаційної системи забезпечення національної безпеки і оборони України;
4. проаналізувати правовий статус РНБОУ;
5. вивчити функції та повноваження РНБОУ;
6. дослідити особливості діяльності РНБОУ в умовах воєнного стану;
7. провести порівняльний аналіз правових систем забезпечення національної безпеки у провідних країнах світу;
8. вивчити можливості імплементації зарубіжного досвіду в діяльність РНБОУ.

Об'єкт дослідження – Рада національної безпеки і оборони України. Вплив Ради національної безпеки і оборони України на політичні рішення, внутрішню безпеку, міжнародні відносини або стратегічні плани країни. Це дозволить розглянути більший контекст та вплив РНБОУ на різні аспекти українського суспільства та політики.

Предметом дослідження є правовий статус, функції та повноваження Рада національної безпеки і оборони України, а також зарубіжний досвід правового регулювання забезпечення національної безпеки.

У роботі використано наступні **методи** дослідження:

- Системно-аналітичний метод дозволяє досліджувати національну безпеку і обороноздатність України як систему, розглядаючи взаємозв'язки між його складовими частинами та аналізуючи їх вплив на цілісність системи.
- Порівняльно-правовий метод дозволяє порівнювати правові системи та підходи до забезпечення національної безпеки в різних країнах світу, виявляти схожі та відмінні аспекти, а також аналізувати можливість імплементації іноземного досвіду в українську практику.

- Аналіз документів передбачає аналіз офіційних документів, законів, нормативних актів, звітів тощо, пов'язаних з національною безпекою та обороноздатністю України, що дозволяє отримати об'єктивну інформацію про стан і тенденції розвитку даної галузі.

Кожен із цих методів дозволив отримати важливі результати, які використовуються для розробки теоретико-методологічних засад національної безпеки та обороноздатності України, а також для аналізу правового статусу РНБО національної безпеки і оборони та можливостей імплементації зарубіжного досвіду в українській практиці.

Характеристика джерельної бази. Джерельна база дослідження включає такі компоненти: Конституція України, Закони України "Про Раду національної безпеки і оборони України", "Про основи національної безпеки України", "Про оборону України", а також ін.; Укази Президента України; постанови РНБО національної безпеки і оборони України; наукова література та публіцистика, що охоплюють теоретичні та практичні аспекти національної безпеки; а також матеріали офіційних сайтів органів влади, які містять актуальну інформацію та офіційні заяви з питань національної безпеки та обороноздатності України. Ці джерела є ключовими для забезпечення обґрунтованості та об'єктивності дослідження, а також для формування науково обґрунтованих висновків і рекомендацій.

Структура роботи відповідає поставленій меті та завданням. Робота складається зі вступу, трьох розділів, 8 підрозділів, висновків та списку використаних джерел (77 найменувань). Загальний обсяг роботи складає 80 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

1.1. Поняття та сутність національної безпеки і обороноздатності держави

Проблема забезпечення національної безпеки є нині ключовою серед стратегічних викликів для прогресу України. У цьому контексті зосереджується весь комплекс перетворень у державі, що стає як передумовою, так і метою державної реформи. Потреба в глибоких трансформаціях вимагає максимальної концентрації уваги та ресурсів на вирішенні творчих завдань. Відволікання від них на операції з нейтралізації або відвертання загроз різко ускладнює, а іноді й унеможлиблює успішний прогрес по обраному шляху.

Забезпечення національної безпеки виступає своєрідною метою реформ, головна мета яких полягає у зміцненні суверенітету, територіальної цілісності та створенні сприятливих умов, які гарантують стабільний та послідовний розвиток особистості, суспільства й держави.

В кінці ХХ століття актуалізація проблем безпеки, серед іншого, викреслила застарілість вітчизняної теоретичної концепції у цій сфері. Дефіцит кваліфікованих фахівців системного спрямування у цьому напрямку є очевидним. Без чіткого усвідомлення соціальної природи поняття "безпека", її джерел, рушійних сил та цілей, подальша діяльність з забезпечення безпеки стає неможливою [1, с.39]. Від найдавніших часів найвидатніші розуми людства приділяли увагу розв'язанню завдань, необхідних для стабільного суспільства, розуміючи природу загроз безпеці та шляхи їх подолання.

Прагнення до забезпечення безпеки є однією з основних причин об'єднання давніх спільнот людей. Інтенсивність та обсяги цієї потреби постійно зростали: від початку цивілізації безпека виступала як найважливіша мета для окремих особистостей, а згодом - для суспільства та держави. Необхідність особистої та майнової безпеки створює державу, яка знаходить у цьому необхідності

найважливіше пояснення свого існування, і це визначає головну мету та призначення держави

Безпека існує не самостійно, а взаємозв'язано з загальним ходом людського життя. Вона тісно співвідноситься з усіма аспектами життя людини та суспільства, і її головне завдання — забезпечити власне існування і розвиток.

У цьому контексті важливим є розуміння процесів розвитку таких суб'єктів, як людина, суспільство і держава, а також нероздільність двох ключових функцій суспільного буття - існування (з розвитком) і самозбереження (безпека) людей. Справді, розвиток і безпека – дві сторони того ж процесу життя суспільства.

Поєднання функцій розвитку та безпеки пояснюється, передусім, єдністю всіх аспектів людської діяльності, хоча їх розподіл на різні сфери і напрямки дозволяє краще зрозуміти реальність, проте не стосується її в суттєвому плані.

Ще в Давньому Римі було зрозуміло розмежування цих двох фундаментальних функцій людини і суспільства. Цицерон, наприклад, зазначав перевагу безпеки, ймовірно, враховуючи конкретні умови суспільного життя того часу.

Основний акцент робиться на розвитку, і безпека є наслідком, який забезпечує і захищає цей розвиток від різних загроз. Здатність до розвитку - це одна з загальних характеристик матерії і свідомості. Для розуміння механізмів розвитку суспільства потрібен глибокий аналіз його структури, організації та функціонування.

На наших теоріях і практиці часто спостерігається відокремлення проблем розвитку людини і суспільства від проблем безпеки, що призводить до уявлення їх як незалежних, паралельних шляхів діяльності.

Ще одна важлива особливість у сприйнятті відносин між розвитком і безпекою полягає в ненавмисному або навмисному змішуванні або підміні цих понять. Багато завдань, які стоять перед нашою державою у сферах суспільного розвитку і забезпечення безпеки, часто схожі або навіть ідентичні.

Важливо враховувати, що забезпечення безпеки має значний вплив на визначення напрямків і рівнів розвитку у різних сферах життя. У сучасних умовах

рівень безпеки суттєво визначається рівнем розвитку. Однак ця залежність не завжди пряма і передбачувана. Чим вищий рівень розвитку держави, тим більше можливостей вона має для забезпечення своєї безпеки. Проте реалізація цих можливостей може бути не завжди ефективною, і високий рівень розвитку не завжди гарантує високий рівень безпеки.

Крім того, природа завдань розвитку та забезпечення безпеки має протилежну спрямованість. Розвиток передбачає постійне вдосконалення, розширення та інновації у всіх сферах суспільного життя, тоді як безпека вимагає стабільності і обмеження ризикованих ініціатив.

Поняття "безпека" являє собою складне та багатогранне соціальне явище, яке має конкретно-історичний характер і глибоко впливає на всі аспекти взаємодії в системі "природа - людина - суспільство". Значна увага приділяється змістовній стороні різноманітних взаємодій між її складовими елементами, які відображають процеси взаємного впливу, взаємозалежності, зміни стану і взаємного породження [3, с. 190].

Категорія "взаємодія" виявляється важливою в пізнанні природних і суспільних явищ, що становить основу системного підходу до розуміння світу та суспільної практики у всіх сферах життєдіяльності, включаючи сферу безпеки. Тому для практичних потреб найбільш відповідним та загальним поняттям є "безпека життєдіяльності".

Безпека життєдіяльності означає захищеність матеріального світу та суспільства від негативних впливів різного характеру. Об'єктами цієї безпеки є природа, людина та суспільство. З урахуванням цієї структури об'єктів, безпеку життєдіяльності можна класифікувати наступним чином.

Безпека людського існування, тобто особиста та майнова безпека, полягає у захисті людей від різного роду негативних впливів, які можуть завдати шкоди його здоров'ю та майну. Ця безпека забезпечується дотриманням певної норми та правила поведінки у виробничій діяльності, в повсякденному житті, а також в інших сферах, як протипожежна безпека, безпека на транспорті, безпека праці тощо.

Безпека навколишнього середовища полягає в захисті людини та природи від шкідливих впливів природних і техногенних факторів. Це досягається шляхом вивчення та розуміння природних явищ, а також застосуванням профілактичних заходів для захисту від різних стихійних лих. Вказані види безпеки життєдіяльності постають як необхідність захисту основних фізіологічних потреб людини, які відображають його біологічну природу, зокрема потребу в самозбереженні. Ці види безпеки вже з давніх часів є об'єктом уваги для людей і цілком часто співвідносяться з поняттям "безпека". Забезпечення цих видів безпеки життєдіяльності становить предмет досліджень різних наукових дисциплін та діяльності спеціалізованих інститутів, що діють у суспільстві і державі [4].

У сучасній системі безпеки життєдіяльності центральне значення має національна безпека, або безпека нації. Це концепція, що полягає у захисті життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від усіх можливих загроз, як внутрішніх, так і зовнішніх, що забезпечує стійкий розвиток країни. Під захищеністю розуміється здатність системи або об'єкту зберігати свою стабільність і функціональність під впливом негативних чинників.

Україна формує фундамент своєї національної безпеки і оборони, враховуючи власні національні інтереси. Це підтверджується Конституцією України, де у статті 17 зазначено, що забезпечення її суверенітету та територіальний захист є найважливішими функціями держави, справою всього українського народ.

Національна безпека -це умова, при якій держава забезпечує суверенітет, дотримання конституційних норм і територіальну цілісність через правові та громадські заходи безпеки. Вона також включає в себе всебічний розвиток і захист інтересів всього населення від зовнішніх загроз, шпигунської та підривної діяльності іноземних спецслужб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб.

Поняття національної безпеки включає в себе різні види безпеки, такі як політична, економічна, військова, національна, розвідувальна, технологічна, епідеміологічна, фінансова, пожежна, продовольча та культурна безпека держав.

Об'єктом національної безпеки виступають національні інтереси, цінності, елементи системи національної безпеки, їх характеристики та взаємозв'язки, що підлягають захисту від потенційних загроз. Це означає, що існують три рівні основних об'єктів безпеки:

- Громадянин (людина) - його права і свободи;
- Суспільство - його духовні і матеріальні цінності;
- Держава - її суверенітет, конституційний порядок, територіальна цілісність та недоторканність кордонів [39, с.5].

Згідно із нормами Закону України "Про національну безпеку України", сектор безпеки можна охарактеризувати як "сектор безпеки і оборони". Проте, вказані норми мають значну кількість правових і технічних неточностей, особливо щодо визначення понять, структури та правового статусу окремих суб'єктів цього сектору.

Безумовно, цей закон не має широкого поширення і не є стандартним, оскільки він нещодавно був впроваджений у державну практику. Однак він все більше набуває чітких ознак, об'єднуючи різні елементи та структуру, і вже замінив термін "військова організація". Однак слід зауважити, що формування такого утворення на українській землі не повинно привести до створення "держави в державі" з закритим режимом функціонування та відсутністю доступу громадських інститутів до контролю над його компонентами.

Таким чином, деякі дослідники вважають, що правове регулювання сектору безпеки і оборони передбачає широкий спектр нормативно-правових актів держави, які встановлюють основи діяльності суб'єктів, що забезпечують національну та військову безпеку, а також особисту безпеку громадян та громадський порядок [4].

У світлі розгляду поняття "сектор безпеки і оборони", особливу значимість має визначення розуміння сектора безпеки України як сукупність державних органів та організацій, метою яких є забезпечення безпеки особи, суспільства та держави. Згідно з основними аспектами безпеки, що актуалізувалися в Україні, я би хотіла запропонувати спробувати розрізнити три складові сектору безпеки як:

- 1) Особисту безпеку громадян, громадський порядок тощо, що забезпечується правоохоронними органами;
- 2) Національна безпека – її забезпечують спецслужби;
- 3) Військову безпеку - вона покладається на сектор безпеки і оборони України.

Взаємовідносини, що виникають у контексті державного регулювання у секторі безпеки і оборони, підпадають під сферу дії адміністративного права, оскільки вони виникають між суб'єктами владних повноважень, регулюються адміністративно-правовими нормами і мають характер управління, правоохоронної діяльності та публічної служби [40].

1.2. Стратегія забезпечення національної безпеки і обороноздатності України

Повномасштабне вторгнення російської Федерації на територію України 24 лютого 2022 року відкрило новий етап в історії нашої держави. Захист від агресора став загальною справою українського народу, який з перших миттєвостей військової агресії став на захист територіальної цілісності та незалежності своєї країни. Це повномасштабне вторгнення розпочало новий етап у тривалій війні, розпочатій у 2014 році, що фактично є продовженням багатовікової боротьби українського народу за свободу від тоталітарного впливу Московії. Це підкреслює актуальність проблеми забезпечення національної безпеки, для якої ключове значення має належне стратегічне планування.

Забезпечення національної безпеки є однією з головних функцій держави, що реалізується через взаємодію різних органів публічної влади у виконанні значного обсягу законодавства в цій сфері. Держава визначає політику у галузі національної безпеки, розробляє та приймає стратегічні документи, спрямовані на створення належних умов для розвитку суспільства та належного захисту у разі виникнення загроз [10].

Закон України "Про національну безпеку України" встановлює не лише повноваження органів публічної влади в галузі національної безпеки і оборони, а й

надає тлумачення деяких прийнятих державою документів. Зокрема, це такі стратегічні документи, як Стратегію національної безпеки України, Стратегію кібербезпеки України, Стратегію воєнної безпеки України, Стратегію громадської безпеки та цивільного захисту України, Стратегічний оборонний бюлетень України і Стратегію розвитку оборонно-промислового комплексу України [45].

Після дослідження різних підходів до розуміння поняття "стратегія" та аналізу положень, закріплених у вищезазначених документах, вважаємо за доцільне трактувати "стратегію забезпечення національної безпеки" як комплексний план дій держави, що визначає цілі, основні напрями та завдання у сфері захисту її територій та громадян від потенційних загроз.

На даний момент в Україні розроблені та затверджені такі документи: Стратегія національної безпеки України, Стратегія воєнної безпеки України, Стратегічний оборонний бюлетень України, Стратегія кібербезпеки України та Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України. Ці документи утворюють загальну стратегію держави щодо забезпечення національної безпеки.

Залежно від спрямування кожного документу проводиться планування та підготовка до можливих негативних впливів нашої країни, зокрема, основний акцент робиться на питаннях військових дій та агресії (інформаційної, кібернетичної, диверсійної тощо) з боку Російської Федерації, визначенні цілей, напрямів та завдань щодо забезпечення оборонно-промислового комплексу та розвитку сил оборони, а також питання безпеки людей у всіх її аспектах [2].

У сучасних умовах, коли Україна переживає воєнні дії на своїй території, важливо врахувати, що наразі відсутня затверджена Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України. Президент України уже підписав указ від 23 грудня 2022 року «Про проведення огляду громадської безпеки та цивільного захисту». Згідно з цим документом, Рада міністрів України (КМУ) несе відповідальність за контроль над розробкою стратегії та поданням її на затвердження до Ради національної безпеки і оборони України [11].

Що стосується підготовки та імплементації стратегії, Міністерство внутрішніх справ України (МВС) відповідає за нагляд за розробкою галузевих

стратегій та загальнодержавної цільової програми у сфері громадської безпеки, захисту та охорони кордонів України, цивільного захисту та міграційної політики, а також за розробку оперативного плану та програми застосування сил та способів у кризовій ситуації. Міністерство також відповідає за розробку оперативного плану та програми застосування сил та способів у кризовій ситуації. Національний інститут стратегічних досліджень надає науково-методичну підтримку, здійснює експертизу та розробляє проекти документів планування у сферах віднесених до компетенції МВС.

Слід відзначити, що питання громадської безпеки та цивільного захисту набувають особливого значення в умовах сучасної війни на території України. Російські обстріли та воєнні дії призвели до того, що в Україні фактично немає безпечних місць для людей. Крім того, громадяни переживають негативні наслідки війни, такі як руйнування житлових будинків та інфраструктури, а також страждання тих, хто перебуває на окупованих територіях. Ці виклики потребують розробки та впровадження цілісної державної стратегії, яка не лише враховуватиме питання повернення захоплених територій, а й забезпечить захист наших громадян у всіх аспектах.

Ключовим аспектом впровадження стратегії забезпечення національної безпеки є взаємодія між органами публічної влади, яка полягає в координації та взаємній підтримці у справах виконання розробленої державною програми для захисту громадян від будь-яких загроз та забезпечення недоторканості кордонів і державного суверенітету від можливих зовнішніх або внутрішніх дестабілізуючих процесів. Ця взаємодія набуває особливої важливості у разі реальної загрози, яка може приймати форму гібридної або відкритої військової агресії.

Відповідно до Стратегії національної безпеки України, Рада національної безпеки і оборони України та Кабінет Міністрів України (КМУ) спільно управляють виконанням стратегії згідно зі своїми повноваженнями. Науковий інститут стратегічних досліджень надає науково-методичну підтримку і складає щорічні звіти про стан національної безпеки. Кабінет Міністрів відповідає за управління стратегією забезпечення оборони і національної безпеки України,

збереження громадського порядку та боротьби зі злочинністю, а громадянське суспільство здійснює громадський контроль за діяльністю органів влади у реалізації стратегії.

Стосовно Стратегії воєнної безпеки України, її виконання координується РНБО, КМУ та Міністерство оборони України (МОУ). РНБО відповідає за реалізацію об'єднаного керівництва з підготовки та ведення всеохоплюючої оборони України, КМУ відповідає за розвиток інституційних можливостей МОУ та інших органів управління компонентами оборони, а МОУ забезпечує формування боездатних Збройних Сил України та інших складових сил оборони [44].

Координація виконання Стратегії кібербезпеки України покладена на Національний координаційний центр кібербезпеки РНБО. Виконання стратегії забезпечують основні суб'єкти національної системи кібербезпеки, Міністерство закордонних справ України, Міністерство цифрової трансформації України, Міністерство освіти і науки України та інші суб'єкти в межах їх повноважень.

Стратегічний оборонний бюлетень України відзначає, що керівництво процесом планування та втілення цілей, завдань і заходів щодо розвитку здатностей Збройних Сил України та інших складових сил оборони доручається керівникам центральних органів виконавчої влади та іншим державним органам. З підготовки рекомендацій та проведення фахових консультацій з планування та втілення цілей, завдань і заходів щодо розвитку здатностей, згідно з рішення керівників центрального органу виконавчої влади або інших державних органів може утворюватися постійний або тимчасовий консультативний, дорадчий чи інший допоміжний орган.

Згідно з Планом заходів, затвердженим Кабінетом Міністрів України, виконання Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу України здійснюється органами влади, підприємствами, установами та організаціями відповідно до законодавства. Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України відповідає за організаційне забезпечення цієї Стратегії, тоді як Рада національної безпеки і оборони України та Кабінет Міністрів України координують та управляють її реалізацією [].

У 2023 році Кабінет Міністрів України вирішив видати розпорядження про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії національної безпеки. Стратегія забезпечення державної безпеки є стратегічним документом, який визначає основні напрямки та завдання у сфері забезпечення безпеки держави. План заходів з реалізації цієї стратегії є інструментом конкретизації стратегічних завдань на практичному рівні та визначає конкретні заходи, необхідні для досягнення цілей стратегії.

План дій з реалізації Стратегії забезпечення державної безпеки, затверджений Кабінетом Міністрів України у розпорядженні від 18 квітня 2023 року № 328-р, містить низку заходів, спрямованих на підвищення ефективності системи забезпечення безпеки країни. Кожен із них передбачає конкретні завдання, відповідальних за їх виконання органів, строк виконання та очікувані результати [56].

Першим заходом є розвиток спроможності суб'єктів системи національної безпеки запобігати та протидіяти зовнішнім і внутрішнім загрозам. Другий захід передбачає удосконалення контррозвідувального забезпечення, зокрема, захист державного суверенітету та оборонного потенціалу. Третій захід спрямований на забезпечення ефективності контррозвідувального режиму та ліквідацію причин та умов, що сприяють протиправній діяльності. Далі йде здійснення протидії економічному тероризму, інтенсифікація боротьби з тероризмом та організованою злочинністю, а також зменшення корупційних проявів у державних структурах. Є також дії спрямовані на контррозвідувальне забезпечення судової системи та запобігання протиправній діяльності спецслужб іноземних держав.

З метою подальшого розвитку і посилення спроможності національної системи кібербезпеки, враховуючи сучасне безпекове середовище, відбувається завершення створення та оптимізація координації між суб'єктами. Відповідальність за цей процес несе Адміністрація Держспецзв'язку, а також суб'єкти, які визначені СБУ та іншими відомствами, що здійснюють контрольні функції.

Окремою складовою стратегії є активізація протидіяння спеціальній інформаційній операції, спрямованої на порушення суверенітету, конституційного ладу та територіальної цілісності України. Цей захід передбачає участь різних відомств, включаючи СБУ, МВС, Міноборони, а також інші структури, такі як Мінцифри. Додатково, попередження, виявлення та припинення злочинів проти основ національної безпеки є одним із пріоритетних завдань. Для його виконання задіяні СБУ, національна поліція, адміністрація Держприкордонслужби та інші відомства [67].

Упровадження гармонізованих із стандартами безпеки ЄС та НАТО механізму функціонування системи із забезпечення безпеки службової інформації та державної таємниці відбувається під керівництвом Адміністрації Держспецзв'язку, з участю СБУ та інших зацікавлених відомств.

Нарешті, забезпечення подальшого розвитку та удосконалення загальнодержавної системи захисту державного кордону є важливим аспектом забезпечення національної безпеки. Ця мета досягається через спільну діяльність МВС, МЗС, Мінфін, Міноборони та інших інституцій, що включають адміністрацію Держприкордонслужби та Держмитслужбу.

Надано додаткові заходи з підвищення кібербезпеки, виявлення та припинення спеціальних інформаційних операцій, зміцнення захисту державного кордону та боротьби з організованою злочинністю. Ці заходи спрямовані на забезпечення ефективної протидії сучасним загрозам та збільшення стійкості країни до потенційних викликів [29].

Дотримання законодавства України особами без громадянства та іноземними громадянами в країні та на кордоні здійснюється посилення міграційного контролю. Цей процес виконується за участю МВС, МЗС, Мінфін, Міноборони, Мінінфраструктури, адміністрації Держприкордонслужби, ДМС, СБУ та Держмитслужби.

Створено ефективну систему обміну інформацією між суб'єктами забезпечення державної безпеки, яка дозволяє забезпечити швидкий обмін даними та забезпечити оперативність реагування на потенційні загрози. Для цього були

впроваджені дієві механізми доступу до державних електронних інформаційних ресурсів та автоматизованих систем.

Підвищення професійного рівня фахівців, забезпечення їх соціально-правового захисту та надання нормативно-правового забезпечення є важливими кроками для забезпечення ефективної діяльності суб'єктів забезпечення державної безпеки. Ці заходи виконуються за участю різних відомств, таких як Служба зовнішньої розвідки, Головне управління розвідки Міноборони, МВС, а також інших зацікавлених структур. Для підвищення ефективності роботи суб'єктів забезпечення державної безпеки також проводиться удосконалення нормативно-правового забезпечення їх діяльності та організаційних засад взаємодії [21, С. 78-82].

З метою забезпечення стійкості та безпеки України в сучасному світі також проводиться активна робота з розвитку міжнародного співробітництва в безпековій сфері. Ця робота включає в себе співпрацю з іншими країнами та міжнародними організаціями у питаннях боротьби з тероризмом, кіберзлочинністю, нерозповсюдженням зброї масового знищення та іншими аспектами безпеки. Вона здійснюється за участю МЗС, СБУ, адміністрації Держприкордонслужби, Держфінмоніторингу, МВС, національної поліції, Міноборони, ДСНС, департаменту з питань виконання покарань, Управління державної охорони та інших зацікавлених відомств.

Цей план дій має на меті підвищення рівня безпеки та захисту національних інтересів України, а його виконання передбачає систематичну співпрацю між різними органами та структурами державної влади [44].

Отже, стратегія забезпечення національної безпеки має велике значення для України, особливо в період воєнних подій. Її успішна реалізація залежить від ефективності роботи державних органів, а також взаємодії з приватним сектором і громадським суспільством. Хоча у складних ситуаціях суб'єктний склад може змінюватися, головна мета залишається створення безпечних умов для громадян України та інших осіб, які законно перебувають на її території. Однак відсутність

Стратегії громадської безпеки та цивільного захисту України є серйозною перешкодою, яка потребує негайного вирішення [16].

1.3. Система органів, що забезпечують національну безпеку і обороноздатність України, їх функції та повноваження

Суб'єктом державної безпеки є держава, на яку відповідно до Конституції України (статті 3, 27, 28 і 29) покладено завдання забезпечення безпеки, життя, здоров'я, честі, гідності і особистої недоторканності всіх громадян на території України, її громадян і за її межами [23].

Держава має повноваження забезпечувати національну безпеку через законодавчу, виконавчу та судову владу, а також за допомогою недержавних організацій та громадян. Розподіл повноважень між основними суб'єктами системи національної безпеки забезпечує безпеку особистості, суспільства і держави. Громадяни України всіх національностей можуть висловлювати свою думку щодо захисту національних і державних інтересів країни через участь у виборах і референдумі, а також за допомогою органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Відповідно до статті 92 Конституції України, Верховна Рада України має право на законодавче регулювання та контроль за діяльністю державних органів та посадових осіб у сфері національної безпеки. Це включає в себе здійснення відповідних повноважень щодо забезпечення безпеки України. Президент України, як визначено у статті 103 Конституції України, виступає в якості глави держави і гарантує державний суверенітет, територіальну цілісність України, керує Збройними силами України і очолює Раду національної безпеки і оборони. Це означає, що він забезпечує основне керівництво у сфері національної безпеки та оборони України [22].

Відповідно до статті 107 основного Закону, визначено РНБО і оборони як координаційний орган з питань національної безпеки та оборони функціонує при Президенту України. Вона відповідає за координацію та контроль діяльності державних органів у сферах національної безпеки та оборони. У рамках статті 116

Конституції України, Кабінет Міністрів України, як вищий орган виконавчої влади, вживає заходів для забезпечення прав і свобод громадян, обороноздатності, національної безпеки, громадського порядку та боротьби зі злочинністю. Центральні органи виконавчої влади, у свою чергу, забезпечують реалізацію законів, указів Президента та інших нормативних актів, включаючи заходи у сфері національної безпеки та оборони.

На Конституційний Суд України відповідно до покладених функцій, які передбачені в Конституції України, визначає відповідність закону та інших нормативних актів у сфері національної безпеки та надає офіційне тлумачення таких правових актів у сфері національної безпеки згідно з Конституцією України та іншими законами, які регулюють питання національної безпеки. Це можуть бути, наприклад, закони про оборону, боротьбу з тероризмом, контррозвідку, кібербезпеку, міжнародні договори та угоди з питань безпеки тощо. Суд загальної юрисдикції відповідає за здійснення правосуддя у сфері національної безпеки в Україні, а Генеральна прокуратура України також наділена повноваженнями у цій сфері. НБУ розробляє та реалізує фінансову політику для забезпечення національної безпеки України. Відповідно до статті 17 Конституції України, Військова організація держави відіграє важливу роль у забезпеченні національної безпеки [20].

До таких організацій належать Збройні Сили України, СБУ, Внутрішні війська, прикордонні підрозділи, органи та підрозділи МВС України та військові частини, Державна служба України з надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків аварії на Чорнобильській АЕС. У межах своїх повноважень здійснює забезпечення оборони України, захищає її суверенітет, територіальну цілісність і недоторканність кордонів, веде боротьбу із зовнішніми і внутрішніми воєнними загрозами, бореться з організованою злочинністю та забезпечує захист населення під час катастроф, стихійних лих, небезпечних соціальних конфліктів та інших катаклізмів, що можуть виникнути.

Після утворення України як незалежної держави в 1990 році, Декларація про державний суверенітет України чітко визначила життєво важливі інтереси країни, або національні інтереси [12].

Серед найважливіших національних пріоритетів на сучасному етапі можна виокремити такі:

- Сприяння розвитку громадянського суспільства та підвищення ефективності органів державної влади та місцевого самоврядування, розвиток демократичних інститутів для забезпечення прав і свобод людини.

- Забезпечити національну злагоду, політичну та соціальну стабільність і гарантувати права громадян України та національних меншин.

- Гарантувати національний суверенітет, територіальну цілісність і непорушність кордонів.

- Створити самодостатню, соціально орієнтовану ринкову економіку.

- Забезпечити екологічно та техногенно безпечні соціальні умови життя.

- Збереження та примноження науково-технічного потенціалу.

- Зміцнення генофонду та здоров'я Українського народу, а також його інтелектуального потенціалу.

- Розвиток української нації, історичної свідомості та національної гідності українців.

- Постійно розвивати етнічну, культурну, мовну та релігійну самобутність громадян різних національностей, які складають український народ.

- Встановлення рівноправних і взаємовигідних відносин з усіма державами та інтеграція в європейське і світове співтовариство [39].

Положення Закону України "Про національну безпеку України" вміщують в собі Розділ IV, який розглядає склад сектору безпеки і оборони, визначає правовий статус його основних органів та встановлює принципи управління та координації у сфері національної безпеки. Згідно з ч. 2 ст. 12 цього Закону, до складу сектору безпеки і оборони входять різноманітні установи та органи, такі як Міністерство оборони, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, інші органи та служби, які забезпечують національну безпеку. У свою чергу, інші

державні органи та органи місцевого самоврядування виконують свої функції забезпечення національної безпеки у взаємодії з установами, що входять до сектору безпеки і оборони.

Закон про національну безпеку також передбачає органи, що виконують різні функції у цій сфері, такі як Кабінет Міністрів України, Верховна Рада України та Рахункова палата від імені РНБО України [45].

Президент України відповідає за забезпечення незалежності та національної безпеки держави. Президент України є Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України та очолює Раду національної безпеки і оборони України. Крім того, Президент України має право видавати укази і розпорядження з питань національної безпеки і оборони та призначати верховного головнокомандувача Збройних Сил України та інших військових формувань. У разі необхідності Президент приймає рішення про оголошення стану війни, введення мобілізації, воєнного або надзвичайного стану в Україні. Президент також має право здійснювати інші повноваження, передбачені Конституцією України.

Координація у сфері національної безпеки і оборони є складним і важливим аспектом державного управління. Відповідно до Конституції України та законодавства цю функцію виконує Рада національної безпеки і оборони України. Під час введення воєнного або надзвичайного стану та в кризових ситуаціях Рада національної безпеки і оборони України забезпечує координацію дій органів виконавчої влади [4].

У випадках, передбачених законом, Рада національної безпеки і оборони України може рекомендувати Президенту України створити вищий колегіальний стратегічний орган військового керівництва, який координує діяльність у сфері оборони країни. Рішення про утворення та склад цього органу затверджується Радою національної безпеки і оборони України та вводиться в дію указом Президента України.

Міністерство оборони України відіграє ключову роль у керуванні та виконанні стратегічних завдань у сферах національної безпеки та оборони. Це головний орган у системі центральних виконавчих органів влади, який відповідає

за формування та реалізацію державної політики у військовій сфері у мирний час і в періоди особливої напруги.

Міністерство має широкі повноваження, включаючи організацію заходів оборонного планування, розробку стратегій у військовій, військово-технічній та військово-кадровій сферах, а також координацію дій державних та місцевих органів у підготовці країни до оборони. Лише Кабінет Міністрів України має право затверджувати Положення про Міністерство оборони України, визначаючи його функціональні обов'язки та компетенцію [48].

Міністр оборони України, який є членом Кабінету Міністрів, підзвітний Президентові України як Верховному Головнокомандувачу Збройних Сил України та Верховній Раді України. Він відповідає за визначення стратегічних курсів у сфері оборони, ефективне використання оборонних ресурсів та керування Збройними Силами України через підлеглих йому офіційних осіб. Міністерство оборони України здійснює найвище керівництво над Державними спеціальними службами транспорту та має безпосередню відповідальність за їх функціонування.

Збройні Сили України (ЗСУ) є ключовим військовим утворенням, відповідальним за оборону України, забезпечення її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності, відповідно до норм Конституції. Їх функції включають стримування та відсіч можливій збройній агресії, захист повітряного та підводного простору держави, а також боротьбу з тероризмом та зміцнення охорони кордонів.

Головнокомандувач ЗСУ, призначений Президентом за рекомендацією Міністра оборони, має військове керівництво та відповідає за готовність і ефективне використання військових сил. Він також відповідає перед Президентом та Міністром оборони за досягнення воєнно-стратегічних цілей та збереження бойових можливостей ЗСУ [51].

Генеральний штаб ЗСУ відіграє ключову роль у стратегічному плануванні та координації дій всіх складових сил оборони. Начальник Генерального штабу, призначений Президентом за рекомендацією Міністра оборони, забезпечує

виконання завдань, визначених Генеральним штабом, та розвиток військових сил відповідно до потреб оборони країни.

Державна спеціальна служба транспорту (ДССТ) являє собою спеціалізоване військове формування, яке увійшло до структури Міністерства оборони України. Її місія полягає в забезпеченні функціонування транспорту як у мирний період, так і в умовах надзвичайних ситуацій. Основні завдання включають технічне прикриття, відновлення та встановлення заходів безпеки на об'єктах транспортної системи України з метою забезпечення діяльності Збройних Сил України та інших військових утворень, утворених відповідно до законодавства.

Під час введення воєнного стану, ДССТ готується до виконання завдань, передбачених умовами правового режиму воєнного стану, та підпорядковується Головнокомандувачу Збройних Сил України. Це визначається в указі Президента України про введення воєнного стану, який отримує затвердження Верховною Радою України. Керівництво ДССТ покладено на керівника органу управління, який призначається та звільняється Президентом України за рекомендацією Міністра оборони України. Повноваження та функції ДССТ визначаються чинним законодавством України.

Міністерство внутрішніх справ України (МВС) є ключовим центральним органом виконавчої влади, відповідальним за реалізацію та формування державної стратегії в таких сферах, як забезпечення прав і свобод громадян, протидія злочинності, збереження громадської безпеки, захист державного кордону, цивільний захист та контроль над міграцією. МВС очолюється Міністром внутрішніх справ, який призначається Верховною Радою України за поданням Прем'єр-міністра [55].

Міністр внутрішніх справ України входить до складу Ради національної безпеки і оборони України і несе відповідальність за розробку та реалізацію стратегій у сферах, що лежать у компетенції МВС, відповідно до чинного законодавства. Діяльність поліції, національної гвардії, прикордонної служби, служби надзвичайних ситуацій та міграційної служби координується через Міністра внутрішніх справ України за директивами Кабінету Міністрів.

Національна поліція України є важливим органом виконавчої влади, призначеним для забезпечення громадської безпеки, порядку та охорони прав і свобод громадян. Вона відповідає за протидію злочинності та надання допомоги особам, які потребують захисту через особисті, економічні або соціальні обставини або у зв'язку з надзвичайними ситуаціями. Національна гвардія України, в свою чергу, є військовим утворенням, наділеним правоохоронними функціями. Вона призначена для захисту життя, прав і свобод громадян, а також суспільства і держави від злочинів та інших протиправних дій, забезпечення громадського порядку та безпеки.

Національна прикордонна служба України захищає кордони та реалізує державну політику у цій сфері. Державна служба України з надзвичайних ситуацій має на меті захист населення і території від надзвичайних ситуацій, запобігання їх виникненню та ліквідацію наслідків таких ситуацій.

Нарешті, Державна міграційна служба України відповідає за вирішення питань міграції, у тому числі протидію нелегальній міграції та реєстрацію мігрантів. Повноваження цих органів визначаються законодавством України.

Служба безпеки України — є державним органом спеціального призначення, має за завдання забезпечення державної безпеки шляхом здійснення різноманітних заходів. Ці заходи передбачають контррозвідувальний захист державного суверенітету, протидію розвідувально-підривній діяльності, конституційного ладу і територіальної цілісності, боротьбу з тероризмом, а також охорону державної таємниці [56].

Структурно СБУ підпорядкована Президенту України і підконтрольна Верховній Раді України; СБУ очолює Голова, який призначається на посаду і звільняється з посади Верховною Радою України за поданням Президента України. Генеральний директор СБУ також є членом РНБО національної безпеки і оборони України.

Повноваження Служби безпеки України, як і у випадку інших державних органів, визначаються чинним законодавством України. Розвідувальні органи України здійснюють розвідувальну діяльність з метою підтримки національних

інтересів та протидії зовнішнім загрозам національній безпеці. Вони є ключовими учасниками у формуванні та втіленні державної політики з національної безпеки і оборони, діючи у рамках законодавства.

Пріоритетні завдання розвідувальних органів визначаються Президентом України, а для координації їх діяльності може створюватися спеціальний координаційний орган [52].

Управління державної охорони України забезпечує охорону державних органів, безпеку посадових осіб та захист об'єктів, що мають важливе значення. Це управління підпорядковане Президентові України та контролюється Верховною Радою України. Начальник його служби призначається і звільняється Президентом, а також представляє річний звіт про діяльність управління.

Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України є важливим державним органом, призначеним для забезпечення ефективного функціонування та прогресивного розвитку систем урядового зв'язку. Крім того, вона сприяє формуванню та втіленню державної політики у сферах кіберзахисту, захисту критичної інформаційної інфраструктури та інших аспектів інформаційної безпеки відповідно до закону. Керівництво Державною службою здійснюється Головою, який призначається та звільняється відповідно до процедур, встановлених законодавством [55].

Управління в цій сфері передбачає розроблення та впровадження нормативно-правових актів, аналіз стану та перспектив розвитку, а також керування державними програмами. Завдання оборонно-промислового комплексу, яке координується центральним органом виконавчої влади, полягає в забезпеченні потреб сектору безпеки та оборони шляхом постачання нового озброєння та техніки, а також модернізації вже існуючих зразків [45].

Підсумовуючи усе викладене у 1 розділі, можна зробити наступний висновок. У сучасному світі забезпечення національної безпеки є надзвичайно важливим завданням для стабільного розвитку країни. Концепція національної безпеки включає захист національних інтересів та цінностей, а також компонентів системи національної безпеки, таких як права громадян, державний суверенітет та

конституційний порядок. План дій, затверджений Кабінетом Міністрів, із реалізації Стратегії забезпечення державної безпеки є важливим кроком у напрямку підвищення ефективності системи забезпечення безпеки країни. Його успішна реалізація вимагає тісної співпраці між різними відомствами та структурами державної влади. Положення закону про національну безпеку визначають склад сектору безпеки і оборони, його статус та принципи управління. Головними органами у цій сфері є Президент України та Рада національної безпеки і оборони України, які забезпечують керівництво та координацію дій з іншими державними органами. Таким чином, спільна робота різних відомств та органів влади є ключовою для забезпечення національної безпеки та стабільності України в умовах сучасного світу.

РОЗДІЛ 2. ПРАВОВИЙ СТАТУС РАДИ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

2.1. Правові засади діяльності Ради національної безпеки і оборони України

В умовах воєнної агресії проти України та порушення територіальної цілісності з боку режиму, що прагне реалізувати розглянути питання, пов'язані з національною безпекою та обороною країни, має особливе значення. Рада національної безпеки і оборони України що діє як координаційний орган у справах національної безпеки та оборони при Президентові України (згідно зі статтею 107 Конституції України), у воєнний час набуває великої ваги в системі публічної влади. Згідно з Конституцією, вона координує та контролює діяльність виконавчих органів у сфері національної безпеки та оборони. Рішення Ради національної безпеки і оборони України набувають чинності указами Президента України. Компетенція та функції Ради національної безпеки і оборони України визначають Конституція України, Указ Президента України від 30 листопада 1994 року «Про інформаційно-аналітичне забезпечення Президента України», Стратегія національної безпеки України "Безпека людини - безпека країни", Закон України «Про Службу безпеки України», Закон України «Про державну прикордонну службу України», Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», Закон України «Про участь у міжнародних миротворчих операціях», Закон України «Про порядок допуску та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України», Закон України «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру», Закон України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації», Закон України «Про правові засади цивільного захисту», Закон України «Про боротьбу з тероризмом», Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану», Закон України «Про правовий режим воєнного стану», Закон України «Про оборону України», Закон України «Про організацію оборонного планування», Закон України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними

органами держави», Закон України «Про національну безпеку України», Закон України «Про Раду національної безпеки і оборони України», Указ Президента України від 26 липня 2005 року № 1132 «Питання контролю за виконанням указів, розпоряджень і доручень Президента України».

Однак її роль як координаційного органу, а також взаємозв'язок з повноваженнями Президента України, можливість визначення компетенції та функцій законом потребують додаткового аналізу. У Законі України "Про Раду національної безпеки і оборони України" від 5 березня 1998 року № 183/98-ВР (ст. 3) перераховано функції РНБО, серед яких особливе місце займають такі: - координація та контроль за діяльністю виконавчих органів у сфері національної безпеки і оборони у мирний час; - координація та контроль за діяльністю виконавчих органів у сфері національної безпеки і оборони у воєнний час або в умовах надзвичайного стану та при виникненні кризових ситуацій, які загрожують національній безпеці України [40].

У статті 4 зазначеного закону окремо розглядається компетенція РНБО, виникає питання, в яких конкретних повноваженнях може проявлятися згадана координація. В істотній мірі деякі аспекти цієї координації розкриває Закон України "Про національну безпеку України" від 21 червня 2018 року № 2469-VIII, а також інші спеціальні закони, що стосуються цієї сфери. Проте зрозуміння самої суті координації ускладнюється фактом, що відповідний орган є колегіальним, тоді як його рішення вводяться в дію лише за допомогою указів Президента України. Як відрізнити компетенцію Президента у керівництві сферою національної безпеки і оборони (згідно зі статтею 106 Конституції), від функції координації РНБО, що існує автономно від компетенції Президента? Ще одним важливим моментом є те, що повноваження Президента вичерпно передбачені в самій Конституції України (зазначені в статті 102 Конституції), тоді як повноваження РНБО можуть визначатися законом (частина 8 статті 107 Конституції). До речі, в останні роки повноваження РНБО все частіше додатково визначаються не в "Законі про Раду національної безпеки і оборони України", а в спеціальних законах. Наприклад, згідно з Законом України "Про запобігання загрозам національній безпеці,

пов'язаним з надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)" від 23 вересня 2021 року № 1780-IX (ч. 1, статті 5), рішення щодо визнання особи, яка має значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархом), приймається Радою національної безпеки і оборони України на підставі подання Кабінету Міністрів України, члена Ради національної безпеки і оборони України, Національного банку України, Служби безпеки України або Антимонопольного комітету України [42].

Кабінет Міністрів України, який відповідає за розробку плану заходів з імплементації відповідного законодавства, своїм розпорядженням № 827-р від 19 вересня 2023 року "Про внесення змін до плану заходів щодо запобігання зловживанню неправомірним впливом з боку осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)", було відкладено до закінчення воєнного стану. Іншими словами, до закінчення воєнного стану наразі не існує конкретної практики присвоєння статусу олігарха [43].

Як інший приклад, у частині 3 статті 5 Закону України "Про санкції" № 1644-VII від 14 серпня 2014 року "Про санкції" зазначено, що рішення про застосування, скасування або зміну санкцій до окремих іноземних юридичних осіб, осіб, які перебувають під контролем іноземних юридичних осіб, фізичних осіб - нерезидентів, іноземців, осіб без громадянства та юридичних осіб, які здійснюють терористичну діяльність (індивідуальні санкції), приймається Радою національної безпеки і оборони України та вводиться в дію указом Президента України, приймаються Радою національної безпеки і оборони України та вводяться в дію указом Президента України. Ці рішення набирають чинності з моменту видання відповідного указу [49].

Надання РНБО таких повноважень є суперечливим, оскільки не зовсім зрозуміло, як це узгоджується з координаційною функцією РНБО та її роллю як консультативно-дорадчого органу при Президентові (хоча Конституція не визначає консультативну роль РНБО як таку, і це радше доктринальний підхід).

В. Коротюк погоджується з думкою, висловленою у коментарі Головного юридичного управління до законопроекту "Про санкції" від 14.08.2014 р., де

зазначається, що "надання Раді національної безпеки і оборони України повноважень щодо прийняття рішення про застосування, скасування та внесення змін до санкцій, відповідно до статті 107 Конституції України не враховує конституційний статус РНБО, яка є "координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України"" [24, с. 93-94]. Щоправда, для перевірки законності санкцій було запропоновано низку інших критеріїв (незалежних від формальних повноважень щодо їх ухвалення та застосування), але ця позиція поки що не знайшла підтвердження в судовій практиці [24, с. 94].

Як зазначено у Постанові № 6 Пленуму Вищого адміністративного суду України від 13 березня 2017 року "Про правовий висновок щодо дискреції Президента України при виконанні рішень РНБО національної безпеки і оборони України", повноваження РНБО мають координаційно-контрольний характер, стратегічне планування та розроблення програм у сфері безпеки і оборони; внесення на розгляд Президента України пропозицій щодо обсягу повноважень РНБО у сфері безпеки і оборони; координація дій органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування і оборони; внесення Президенту України відповідних пропозицій щодо обсягу повноважень Президента України у сфері безпеки і оборони; координація дій органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування; подання Президенту України правових висновків щодо розсуду Президента України при виконанні рішень РНБО національної безпеки і оборони України, обмежується координацією дій органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо виконання рішень РНБО національної безпеки і оборони України. Зауваження авторів коментаря до Конституції України, що РНБО є органом при Президентові України, надає підстави для припущення, що РНБО є важливим органом, що надає допоміжну підтримку главі держави, і цей орган не має статусу самостійного органу державної влади [22, с. 749]. Згідно з Конституцією, саме Президент має повноваження вводити в дію рішення РНБО (ч. 7 ст. 107 Конституції). Отже, укази Президента щодо введення в дію відповідних

рішень пізніше можуть бути оскаржені в адміністративних судах. Таким чином, Президент все одно несе відповідальність за рішення колегіального органу.

У зв'язку з цим висловлюється погляд на "похідний, не самостійний статус РНБО", який підтверджується прикладами з судової практики Верховного Суду. Це спонукає до висновку, що діюча Конституція України не передбачає повноважень Президента України у справі застосування спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів до фізичних та юридичних осіб.

Не можемо погодитися із твердженням Н. Якимчук про обов'язок України дотримуватися міжнародних стандартів у сфері застосування санкцій на внутрішньодержавному рівні та вдосконалення процедур їх застосування та оскарження [60, с. 86]. Доктрина обмеженості повноважень Президента, закріплена у самій Конституції (доктрина вичерпності його повноважень), має своєю причиною конституційний дизайн (ст. 106 Конституції). Незважаючи на те, що повноваження Президента у сфері національної безпеки формулюються досить широко та оцінково, їх індивідуальне застосування, таке як накладення санкцій або присвоєння статусу олігарха, важко охарактеризувати як "керівництво". Вони більше стосуються реалізації державної політики у цій сфері. Саме тому, можливо, варто розглянути можливість надання відповідних повноважень Кабінету Міністрів України, оскільки сама природа Кабміну полягає у забезпеченні проведення державної політики. Крім того, згідно зі ст. 116 Конституції (п. 10), Кабмін може отримувати повноваження від законів.

З цього приводу ми не можемо повністю погодитися з думкою В.Л. Федоренка про досконалість унормування статусу РНБО в Конституції та законах України. Однак ми погоджуємося з його висновком, що проблеми конституційно-правового статусу РНБО потребують більш докладного вивчення не лише у межах спеціалізованої галузі науки, а й у рамках конституційного права, щоб збагатити діяльність РНБО новими і перспективними ідеями та концепціями, які сприятимуть посиленню національної безпеки і оборони України [55, с. 39].

У різних країнах структури та функції рад національної безпеки та оборони базуються на відповідних конституційних положеннях, визначаючи їх роль,

повноваження та взаємовідносини з іншими органами влади. Розглянемо деякі з них. У Республіці Косово, згідно зі статтею 127 їхньої Конституції, Рада Безпеки має на увазі розробку стратегії безпеки країни та виступає як радник з питань безпеки. Зокрема, вона співпрацює з Президентом і Урядом Республіки Косово у справах, що стосуються національної безпеки.

У Чорногорії, згідно зі статтею 130 їхньої Конституції, існує Рада оборони і безпеки, яка відповідає за керівництво армією, аналіз та оцінку безпекової ситуації в країні, призначення офіцерів армії, ініціативу в оголошенні військового стану, пропозиції з використання армії в міжнародних силах, та виконання інших завдань, передбачених Конституцією або законом.

У Туреччині, відповідно до статті 118 їхньої Конституції, Рада національної безпеки надає Президентові консультаційні рішення щодо політики національної безпеки. Президент в свою чергу оцінює ці рішення та вживає необхідних заходів для збереження незалежності країни та забезпечення миру і безпеки [30].

У Польщі, стаття 135 Конституції визначає Раду Національної Безпеки як дорадчий орган у галузі внутрішньої та зовнішньої безпеки. У Болгарії, згідно зі статтею 100 Конституції, Президент очолює Консультативну раду національної безпеки, яка має свій статус, визначений законом. У Естонії, Рада державної оборони, відповідно до статті 127 їхньої Конституції, є дорадчим органом при Президентові, і має свої завдання та склад, які встановлюються законом.

Ці конституційні положення визначають роль та функції відповідних рад національної безпеки та оборони, що відображає різноманіття підходів у забезпеченні безпеки та захисту в різних країнах [62].

Розглянемо деякі історичні аспекти діяльності РНБО України. Згідно з Указом Президента України від 30 серпня 1996 року під номером 772 та відповідно до статті 107 Конституції України було створено Раду національної безпеки і оборони України. Цей орган, що має незмінний конституційний статус, координує та контролює діяльність виконавчих органів у сфері національної безпеки і оборони. РНБОУ було утворено на заміну Раді оборони України та Раді

національної безпеки України, які функціонували в період між 1991 та 1996 роками.

Рада оборони України була заснована рішенням Верховної ради України від 11 жовтня 1991 року під номером 1658-XII. Згідно з положенням про Раду оборони, цей орган став найвищим державним колегіальним органом керівництва у сфері оборони і безпеки України. Метою його створення було захистити суверенітет, конституційний лад, територіальну цілісність та недоторканість країни, розробляти стратегії і політику у сфері оборони і державної безпеки, проводити всебічний аналіз військових загроз, визначати підходи до сучасних воєн та забезпечувати ефективний контроль за виконанням завдань держави щодо підтримки обороноздатності України на необхідному рівні [18].

Відповідно до розпорядження Президента України від 23 січня 1992 року під номером 28, Мирослав Іванович Вітовський був призначений відповідальним секретарем РНБО оборони України, і він обіймав цю посаду до 30 листопада 1995 року.

Відповідно до Постанови Верховної РНБО України № 2261-XII від 9 квітня 1992 року, до складу РНБО національної оборони України входять Президент України, Голова Верховної РНБО України, Прем'єр-міністр України, Перший заступник Голови Верховної РНБО України, Міністр закордонних справ України, Міністр оборони України, Міністр внутрішніх справ України, Міністр з питань машинобудування, військово-промислового комплексу і конверсії України, Голова Служби безпеки України, Командувач Національної гвардії України, Командувач Прикордонних військ України.

Відповідно до Тимчасового положення про Раду національної безпеки України, затвердженого Указом Президента України № 117 від 3 липня 1992 року, Рада визначалася як консультативно-дорадчий орган у системі органів державної виконавчої влади безпосередньо при Президентові України. Основною метою її діяльності була підготовка пропозицій та проектів рішень Президента України з питань реалізації політики у сфері захисту національних інтересів і національної безпеки [19].

З 1 липня по 19 листопада 1992 року - помічник Президента України з питань національної безпеки України та секретар РНБО національної безпеки України; з 19 листопада 1992 року по 19 квітня 1993 року - помічник Президента України та секретар РНБО національної безпеки України, безпосередньо підпорядкований Президенту України. Секретар РНБО національної безпеки.

1 грудня 1993 року Указом Президента України № 95 від 5 серпня 1994 року Валерій Степанович Картавцев був призначений Секретарем РНБО національної безпеки при Президентові України та Керівником Апарату РНБО національної безпеки при Президентові України (обіймав цю посаду до 5 серпня 1994 року). Володимир Голубулін був призначений Головою РНБО національної безпеки при Президентові України, а Указом Президента України № 613 від 17 жовтня 1994 року Володимир Голубулін був призначений Головою РНБО національної безпеки (Радником Президента України з питань національної безпеки) при Президентові України [7].

Указом Президента України № 469 від 23 серпня 1994 року було затверджено нове положення про Раду. Згідно з ним, Рада визначається як колегіальний орган при Президентові України, який здійснює організовану координаційну діяльність у сфері національної безпеки.

Після прийняття Конституції України 28 червня 1996 року розпочалася ера змін у Раді національної безпеки і оборони. Відповідно до статті 107 Основного Закону:

"Рада національної безпеки і оборони України стала визначальним координаційним центром з питань національної безпеки і оборони при Президенті України.

Вона керує і контролює роботу органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони.

Голова Ради національної безпеки і оборони України є Президентом країни.

Особовий склад Ради національної безпеки і оборони України формується Президентом.

До складу Ради національної безпеки і оборони України за посадою входять Прем'єр-міністр, Міністр оборони, Голова Служби безпеки, Міністр внутрішніх справ і Міністр закордонних справ" [9].

Голова Верховної РНБО може брати участь у засіданнях РНБО національної безпеки і оборони України.

Рішення Ради національної безпеки і оборони України вводяться в дію Указом Президента України.

Повноваження і функції Ради національної безпеки і оборони України визначаються законом.

Указом Президента України № 772 від 30 серпня 1996 року відповідно до статті 107 Конституції України було утворено Секретаріат РНБО; Указом Президента України № 927 від 4 жовтня 1996 року затверджено Положення про Апарат РНБО (нова редакція цього Положення була затверджена Указом Президента України № 927 від 4 жовтня 1996 року); Указом Президента України № 927 від 4 листопада 1996 року затверджено Положення про Раду національної безпеки і оборони України (нова редакція цього Положення була затверджена Указом Президента України № 927 від 4 листопада 1996 року). З прийняттям Закону України №183/98-ВР від 5 березня 1998 року "Про Раду національної безпеки і оборони України" завершилося формування правової бази діяльності РНБО. формування було завершено [50].

2.2. Функції та повноваження РНБО національної безпеки і оборони України

Функції та повноваження Ради національної безпеки і оборони України визначені Законом України "Про Раду національної безпеки і оборони України". Цей закон встановлює правові засади організації та діяльності Ради національної безпеки і оборони України, визначає її склад, структуру, повноваження і функції. Він регулює механізми взаємодії РНБО з іншими органами влади, встановлює процедури прийняття рішень та виконання визначених завдань, а також визначає

порядок контролю за діяльністю РНБО з метою забезпечення національної безпеки та оборони в Україні [21].

Стаття 3 визначає функції РНБО, які належать до основних завдань цього органу. Перша функція полягає у розробленні та поданні на розгляд Президентіві України пропозицій щодо реалізації стратегічних принципів внутрішньої і зовнішньої політики в сфері національної безпеки і оборони. Це включає в себе аналіз поточного стану безпеки та розроблення стратегічних напрямів діяльності з метою забезпечення національних інтересів.

Друга функція полягає в координації та забезпеченні контролю за функціонуванням виконавчих органів у галузі національної безпеки і оборони у період миру. Це передбачає взаємодію між різними структурами та органами, що займаються питаннями безпеки країни, з метою забезпечення їх ефективної діяльності та виконання визначених завдань.

Третя функція включає організацію та забезпечення контролю за роботою виконавчих органів у сфері національної безпеки і оборони під час воєнного або надзвичайного стану, а також у випадку виникнення кризових ситуацій, що становлять загрозу національній безпеці України. Це передбачає реагування на негайні загрози та вжиття необхідних заходів для захисту країни в умовах кризових ситуацій, а також відновлення нормального функціонування після їх завершення [20].

Стаття 4 закону "Про Раду національної безпеки і оборони України" визначає компетенцію цього важливого органу, що здійснює свою діяльність на основі конституційних принципів та інших нормативно-правових актів, враховуючи поточну стратегічну ситуацію та необхідність забезпечення національної безпеки і оборони.

По-перше, Рада національної безпеки і оборони України робить аналіз та обговорює на засіданнях широкий обсяг питань, які стосуються сфери національної безпеки і оборони. Цей аналіз базується на чинних законах та стратегічних документах, таких як Стратегія національної безпеки України та Воєнна доктрина України. Засідання РНБО є форумом для розроблення пропозицій для Президента

України та прийняття рішень з питань визначення стратегічних національних інтересів, а також концептуальних підходів у різних сферах життєдіяльності країни.

По-друге, Рада національної безпеки і оборони бере активну участь у формулюванні та розробці різноманітних державних програм, доктрин, законів, указів Президента України, директив Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України, а також міжнародних договорів і нормативних актів у сфері національної безпеки і оборони. Ця участь гарантує комплексний підхід до вирішення питань національної безпеки та оборони, забезпечуючи врахування різноманітних аспектів цих складних проблем у контексті законодавчого регулювання та міжнародних стандартів [39].

У рамках своєї компетенції Рада національної безпеки і оборони України виконує ряд стратегічних функцій, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування системи національної безпеки та оборони. По-перше, вона відповідає за постійне удосконалення цієї системи, включаючи організаційні аспекти та структури виконавчої влади, що працюють у цій галузі. Це означає, зокрема, розробку та впровадження нових стратегій, концепцій та програм у сфері національної безпеки та оборони, а також потенційну реорганізацію або ліквідацію органів, які вже не відповідають сучасним вимогам.

Рада національної безпеки і оборони відіграє активну роль у формуванні державного бюджету та бюджетних призначень, що стосуються національної безпеки і оборони. Це включає в себе не лише внесення пропозицій до проекту Державного бюджету України та Бюджетної декларації з питань безпеки та оборони, але й аналіз поточного фінансового стану в галузі, ідентифікацію пріоритетних напрямків витрат та ресурсів [46].

РНБО забезпечує організацію контролю та забезпечує необхідну інформаційну базу для аналізу ситуації в Україні та за її межами. Це включає в себе збір та аналіз різноманітних даних про поточну безпекову ситуацію, виявлення потенційних та реальних загроз національним інтересам, а також розробку та впровадження відповідних стратегій та заходів для забезпечення

національної безпеки. Крім того, Рада національної безпеки і оборони України координує та контролює виконання рішень, прийнятих в цій сфері, і надає відповідні рекомендації Президентові України з метою забезпечення ефективності та стабільності національної безпеки та оборони.

У контексті своїх повноважень Рада національної безпеки і оборони України проводить широкий спектр дій з метою забезпечення національної безпеки та оборони країни. Серед цих дій важливе місце займає залучення фахівців та посадових осіб з різних сфер громадського та державного життя до аналізу інформації, що є необхідним для прийняття стратегічних рішень. Такий підхід дозволяє отримати різноманітні погляди та експертні оцінки, що сприяють більш об'єктивному прийняттю рішень [47].

Крім того, Рада національної безпеки і оборони України ініціює розробку нормативних актів та забезпечує контроль за їхнім застосуванням, спрямовуючи законодавчі зусилля на зміцнення системи національної безпеки і оборони. Це включає в себе розробку законів, указів, розпоряджень та інших правових актів, спрямованих на забезпечення безпеки та стабільності в країні.

У випадках введення воєнного чи надзвичайного стану Рада національної безпеки і оборони України координує дії виконавчих органів влади, забезпечуючи їхню взаємодію та спрямовуючи їх зусилля на збереження національної безпеки. Це важливо для ефективного управління кризовими ситуаціями та запобігання загрозам національній безпеці.

Додатково, Рада відповідає за організацію контролю за діяльністю місцевих органів влади у відповідних сферах, спрямовуючи їхні зусилля на досягнення загальнонаціональних цілей забезпечення безпеки та оборони.

Також серед повноважень Ради національної безпеки і оборони України важливе місце займає боротьба з корупцією та злочинністю, які можуть становити загрозу національній безпеці. Рада вживає відповідних заходів для запобігання та протидії таким явищам у сферах, пов'язаних з національною безпекою та обороною. Це може включати удосконалення законодавства, створення спеціалізованих агентств для боротьби з корупцією, зміцнення контролю за

виконанням законів та впровадженням прозорих механізмів нагляду. Також можуть бути прийняті заходи з підвищення свідомості громадськості про наслідки корупції та злочинності для національної безпеки. [46].

2.3. Нормативно-правове регулювання діяльності Ради національної безпеки і оборони України в умовах воєнного стану: теоретико-правовий аспект

Багато науковців приділяли увагу розробці та змісту правового регулювання, проте обсяги наявних досліджень не завжди дозволяють вичерпно висловити позиції кожного з них. Загалом, більшість дослідників зазначають, що правове регулювання впливає на суспільні відносини через використання правових засобів з метою їх упорядкування, закріплення, охорони та розвитку. У контексті даного питання правове регулювання або ж діяльність розглядається як владний вплив на суспільні відносини, здійснюваний державою за допомогою юридичних засобів та норм позитивного права, а також через вплив на поведінку та свідомість громадян.

В умовах воєнного стану діяльність Ради національної безпеки і оборони **України** має ряд особливостей. Вона збирається значно частіше для оперативного реагування на мінливу ситуацію та прийняття необхідних рішень. Розширюються повноваження РНБО. Діяльність стає більш секретною, з метою уникнення розголошення планів та дій влади. РНБО також тісно співпрацює з іншими органами влади, Збройними Силами України та міжнародними партнерами для координації дій. Прийняття рішень відбувається швидше та рішучіше, можливе навіть без попереднього обговорення. Пріоритети діяльності РНБО можуть змінюватися для зосередження на найактуальніших проблемах. Головною метою діяльності РНБО в умовах воєнного стану є захист суверенітету, територіальної цілісності та незалежності України, а також забезпечення національної безпеки, оборони та захисту життя та здоров'я українських громадян [50].

Ці нормативно-правові акти включають Укази Президента, такі як «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року, «Про загальну

мобілізацію» від 24 лютого 2022 року, та «Про використання Збройних Сил України та інших військових формувань» від 24 лютого 2022 року. До переліку також увійшли рішення Ради національної безпеки і оборони України "Про реалізацію єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану" від 18 березня 2022 року та "Про результати оперативної перевірки фонду захисних споруд цивільного захисту та вирішення проблемних питань, пов'язаних з відселенням" від 23 червня 2023 року [60].

Указ Президента України №353/2023 "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23 червня 2023 року "Про підсумки оперативної перевірки захисних споруд цивільного захисту та вирішення питань, пов'язаних з евакуацією населення" відображає важливість та необхідність здійснення заходів з евакуації населення від можливих небезпек та кризових ситуацій. Указ передбачає уведення в дію зазначеного рішення РНБО національної безпеки і оборони, а також покладає контроль за його виконанням на Секретаря РНБО.

Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23 червня 2023 року «Щодо результатів оперативних обстежень об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту та вирішення проблемних питань щодо укриття населення»

Мета даного указу полягає в офіційному уведенні в дію та контролі за виконанням рішення Ради національної безпеки і оборони України щодо результатів оперативних обстежень об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту та вирішення проблемних питань щодо укриття населення [47].

Указ Президента України під номером 66/2022 був прийнятий Володимиром Зеленським 24 лютого 2022. Цей указ, ухвалений відповідно до Закону № 2106-IX від 03.03.2022, регулює питання використання Збройних Сил України та інших військових формувань у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації проти України. Згідно з Конституцією України та Законом "Про оборону України", указ встановлює застосування Збройних Сил України для відсічі збройної агресії, а також визначає завдання органів державної влади та військового управління у цьому контексті. Цей указ набирає чинності одночасно з прийняттям Закону

України "Про схвалення Указу Президента України "Про використання Збройних Сил України та інших військових формувань". Його мета полягає у забезпеченні безпеки та захисту державних інтересів України у відповідь на акти збройної агресії [43].

Указ Президента України під номером 152/2022 був ухвалений Володимиром Зеленським 19 березня 2022 року. Цей указ відображає рішення РНБО національної безпеки і оборони України, яке було ухвалено 18 березня 2022 року. Мета цього указу полягає в реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану. Шляхом введення в дію рішення РНБО національної безпеки і оборони України, цей указ спрямований на забезпечення координації та ефективного впровадження інформаційних заходів, спрямованих на підвищення національної безпеки в умовах конфлікту [48].

Нормативно-правове регулювання діяльності Ради національної безпеки і оборони України охоплює не лише закони та акти національного рівня, але й постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України. Ці документи, в основному, конкретизують положення законодавства та впливають на організаційно-правовий статус РНБО. Постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України можна умовно розділити на три групи: ті, що стосуються самої РНБО, ті, що визначають порядок її діяльності в певних сферах публічного адміністрування, і загальні питання, що стосуються усіх органів виконавчої влади.

Крім внутрішньодержавних норм, у системі правового регулювання адміністративно-правового статусу РНБО також важливе місце займають норми міжнародного права. Сюди входять загальновизнані принципи міжнародного права та міжнародні договори, які визначають правила поведінки в умовах війни, гарантії основних прав та свобод людини під час конфліктів, а також стандарти безпеки.

У підсумку, нормативно-правове регулювання діяльності Ради національної безпеки і оборони України визначає вплив держави на суспільні відносини, пов'язані з рольовими функціями РНБО у системі публічної адміністрації, виконанням її повноважень, регулюванням компетенції та юрисдикції,

встановленням стандартів поведінки посадових осіб, а також взаємодією з іншими владними структурами та визначенням рівня юридичної відповідальності [62].

Забезпечення національної безпеки та обороноздатності України залежить від ефективності сил безпеки та правоохоронних органів у протистоянні різноманітним загрозам, чи то військового, чи невоєнного характеру. Це означає, що добре спроектована та розвинена нормативно-правова база, особливо щодо адміністративно-правового статусу РНБО національної безпеки і оборони України, є важливою складовою успішної національної безпеки.

Регулювання адміністративно-правового статусу Ради національної безпеки і оборони України має на меті:

1) Чітке визначення обов'язків РНБО щодо забезпечення національної безпеки та обороноздатності, включаючи реакцію на реальні та потенційні загрози.

2) Розмежування владних повноважень між Радою та іншими державними органами, щоб уникнути дублювання функцій та забезпечити координацію зусиль у сфері національної безпеки.

3) Встановлення прав та обов'язків посадових осіб РНБО, а також засад їх відповідальності за недотримання або неналежне виконання своїх обов'язків [11].

Такий підхід передбачає важливі аспекти, такі як захист прав і свобод громадян, збереження верховенства права та публічного порядку, а також впровадження превентивних заходів і засобів примусу в разі потреби.

Підсумовуючи 2 розділ, можна зробити такий висновок. Рада національної безпеки і оборони України, визначена законодавством, є ключовим координаційним органом у сферах національної безпеки і оборони. Її функції та повноваження, чітко визначені законом, охоплюють широкий спектр завдань, від організації роботи з підготовки пропозицій щодо введення воєнного стану до координації дій в умовах воєнного або надзвичайного стану. Рада активно впливає на формування державного бюджету, особливо в контексті виділення коштів на національну безпеку і оборону, забезпечуючи при цьому організацію контролю та надаючи необхідну інформаційну базу для аналізу безпекової ситуації. Важливим елементом роботи РНБО є її діяльність в умовах воєнного стану, коли вона

забезпечує оперативність прийняття рішень та координацію дій з іншими владними органами. Таким чином, Рада національної безпеки і оборони відіграє ключову роль у забезпеченні національної безпеки та оборони України, сприяючи координації зусиль різних структур для забезпечення стабільності та безпеки в країні.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ РНБО НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

3.1. Порівняльний аналіз правових систем забезпечення національної безпеки у провідних країнах світу

Сполучені Штати Америки виступають одним із провідних світових лідерів у забезпеченні національної безпеки. Стратегія національної безпеки США зорієнтована на захист їх нації, територіальної цілісності та способу життя громадян. Стратегія передбачає широкий спектр заходів, включаючи розширення військових альянсів, реалізацію програми "Партнерство заради миру", міжнародне співробітництво з Україною, посилення правил контролю над озброєннями і створення багатонаціональної коаліції для боротьби з тероризмом, корупцією, злочинністю і наркоторгівлею.

Одним з ключових елементів стратегії національної безпеки США є розробка шляхів посилення співпраці, координації, згуртованості та консенсусу щодо найбільш ефективного використання дипломатичних і військових засобів для формування міжнародних відносин. Важливою частиною системи безпеки США є Рада національної безпеки, створена в липні 1947 року відповідно до Закону про національну безпеку [30].

Метою РНБО США було посилення президентської влади та покращення координації зовнішньої та оборонної політики. Рада національної безпеки виступає як координуючий та контролюючий орган, до якого входять представники всіх відповідальних агентств та установ. Вони пропонують рішення, що стосуються національної безпеки, які пізніше стають основою політики в цій сфері.

Рада національної безпеки США виконує свої функції під керівництвом Президента, секретаря РНБО та мережі структур, які безпосередньо включені у втілення прийнятих рішень. Засідання РНБО залучають регулярних учасників, які

можуть бути постійними або тимчасовими членами, зокрема віце-президента, державного секретаря, міністра оборони, радника з національної безпеки, а також міністра фінансів. Основними пріоритетами у зміцненні національної безпеки США є збереження територіальної цілісності та демократії, створення стійкого Тихоокеанського співтовариства, лідерство у світовому миротворчому процесі та підтримка міжнародного співробітництва у протидії новим загрозам безпеці. Таким чином, в американській системі забезпечення безпеки виокремлюються два ключові підходи: один зорієнтований на могутність держави для забезпечення безпеки, а інший акцентується на міжнародній співпраці як основі національного захисту.

Система забезпечення національної безпеки Німеччини є важливою структурою, спрямованою на збереження миру, свободи та незалежності країни. Вона ґрунтується на національних цінностях та історичному досвіді, а також враховує зміни в сучасному світі. Завданням забезпечення національної безпеки Німеччини займається Федеральна Рада безпеки, яка є центральним органом управління цією сферою [32].

Складною мережею системи безпеки Німеччини є федеральна розвідувальна служба, відомство розвідки бундесверу, а також різноманітні органи контррозвідки, спеціальні підрозділи та групи, що входять у склад Міністерства внутрішніх справ. Додатковою особливістю є те, що крім державних органів, до системи забезпечення безпеки включаються і органи безпеки найбільших приватних компаній Німеччини, які доповнюють усі існуючі заходи. Контроль за діяльністю цих органів здійснюється через різні канали, зокрема, через парламентарів, урядовий контроль, федерального уповноваженого по захисту даних осіб та спеціальні комітети та відділи внутрішніх справ та оборони.

У законодавстві Німеччини визначено ряд ключових принципів, що регулюють організацію системи забезпечення безпеки:

- Чіткий розподіл функцій між розвідувальними, контррозвідувальними та поліцейськими органами, що сприяє ефективному виконанню їх завдань.

- Обов'язкове визначення законом завдань, компетенції та оперативних методів кожного органу, що гарантує їх виконання в межах закону.

- Чітке відокремлення розвідувальної та контррозвідувальної діяльності від оперативно-слідчої, що забезпечує їхню незалежність та ефективність.

- Наявність механізмів координації між всіма органами безпеки, що включає створення спеціальних органів та правову базу.

- Система парламентського і урядового контролю за діяльністю спецслужб, яка забезпечує виконання законодавства та допомагає забезпечити зовнішню безпеку за допомогою розвідувальних органів, а внутрішню – контррозвідувальних та поліцейських структур.

Організації та установи, які складають критичну інфраструктуру країни, мають життєво важливе значення для держави та суспільства в цій країні. Серед них виокремлюється десять секторів, які відповідно до їхніх галузей діяльності визнаються критичними для національної безпеки. Ці сектори включають енергетику, водопостачання, харчову промисловість, інформаційні технології та телекомунікації, охорону здоров'я, банківські та фінансові послуги, логістику, державне управління, засоби масової інформації, культурну та інформаційну інфраструктуру [59].

У Німеччині законодавство, спрямоване на забезпечення критичної інфраструктури, представлене низкою нормативно-правових актів. До них належать Національна стратегія захисту критичної інфраструктури (2009), Стратегія кібербезпеки Німеччини (2016), Закон про безпеку інформаційних технологій (2015), UP KRITIS: державно-приватне партнерство для захисту критичної інфраструктури, BSI (2014), Спільна інтернет-платформа захисту критичної інфраструктури BSI та План захисту критичної інфраструктури ВВК (2015). Включає Спільну інтернет-платформу BSI та ВВК для захисту критичної інфраструктури та План захисту критичної інфраструктури.

Основна відповідальність за захист критичної інфраструктури покладена на Федеральне відомство з питань інформаційної безпеки, Федеральне відомство з питань захисту конституції, Федеральне відомство з питань цивільного захисту та

ліквідації наслідків стихійних лих, Федеральну кримінальну поліцію та Федеральне агентство технічної допомоги [15, с. 11].

Особливу увагу заслуговує система забезпечення національної безпеки в Польщі, яка пройшла значні трансформації та інтеграцію в структури Європейського Союзу та НАТО, що відкрило нові горизонти у забезпеченні національної безпеки. Виходячи з контексту реформ та інтеграції в міжнародні альянси, Польща відмовилася від радянських гарантій безпеки, звертаючи свою увагу на членство в НАТО як основу своєї національної безпеки.

Забезпечення національної безпеки Польщі сконцентроване на кількох стратегічних напрямках. Це включає забезпечення безпеки громадян та територіальної цілісності держави, підтримку союзників у разі потреби, і активну участь у міжнародних операціях з протидії загрозам поза межами своїх союзницьких територій. Польща також працює над підвищенням ролі ООН, покращенням ефективності міжнародного контролю над озброєнням і роззброєнням, а також відновленням ролі ОБСЄ на регіональному рівні.

Конституція Польщі відводить ключову роль у сфері безпеки Президенту і надає йому право створювати новий державний орган - Раду національної безпеки. Президент також уповноважений призначати і звільняти членів Ради національної безпеки без погодження з секретарем Ради національної безпеки. Рада національної безпеки є консультативно-дорадчим органом і обмежена повноваженнями щодо розгляду та оцінки проектів основних засад безпеки, зовнішньої політики, стратегічних питань, стратегії національної безпеки, доктрини національної оборони та інших питань, пов'язаних з національною безпекою [66].

Створення умов для захисту критичної інфраструктури є надзвичайно важливим аспектом, що привертає увагу. В законодавстві Польщі щодо цього питання зазначено кілька нормативно-правових актів, таких як Закон "Про кризове управління" від 26 квітня 2007 року, Регуляторний акт Польщі про національну програму захисту критичної інфраструктури від 30 квітня 2010 року та "Стратегія національної безпеки Республіки Польща" від 21 жовтня 2021 року. У "Стратегії національної безпеки Республіки Польща" встановлені основні принципи

функціонування системи, що забезпечує оперативний та ефективний реагування на будь-які загрози та кризові ситуації для країни. Потреба у такому документі та актуалізація механізмів національної безпеки пояснюються активною участю держави в системах європейської безпеки, з одного боку, та високим рівнем терористичної загрози в світі, з іншого [6, с. 19].

У світі Франція визнана однією з передових країн у сфері забезпечення національної безпеки, яка має високоорганізовану та ефективну систему. Ця система ґрунтується на пріоритетах національних інтересів, що дозволяє відокремити її від політичних амбіцій партій та забезпечує стабільність у функціонуванні. Рада національної безпеки Франції приділяє особливу увагу широкому спектру питань, включаючи визначення основних принципів національної безпеки, формулювання принципів та стратегій міжнародної політики, розвиток збройних сил, внутрішню безпеку та загрози, що становлять загрозу внутрішній стабільності, а також засоби їх протидії.

Одним із ключових принципів є необхідність чіткого розподілу функцій між розвідувальними, контррозвідувальними та поліцейськими органами, а також визначення їх завдань та повноважень законодавчими актами. Важливим аспектом є впровадження механізмів координації між різними органами безпеки, що забезпечується наявністю спеціальних структур та нормативно-правової бази. Окрім того, система національної безпеки Франції активно розвивається, зокрема шляхом збереження та удосконалення голлізму, співпраці з міжнародними партнерами, адаптації до сучасних викликів та синхронізації зміцнення обороноздатності з поточними геополітичними тенденціями. Науковий аналіз і стратегічне планування розвитку системи національної безпеки, які відображені в загальнодержавній доктрині (Білій книзі), сприяли покращенню науково-практичного потенціалу і забезпечили вдосконалення експертного аналізу нових викликів і загроз [73].

Організаційним і технічним серцевиною Ради національної безпеки Франції є Бюро національної безпеки, яке забезпечує координацію та організаційну

підтримку її діяльності. Його керівник, який виступає в ролі Секретаря РНБО національної безпеки, готує порядок денний та організовує засідання РНБО.

Франція, ураховуючи зміни у геополітичному оточенні, успішно вдосконалила стратегії національної безпеки та розробила систему, в якій відповідальність за національну безпеку лежить на Президенті та уряді відповідно до Конституції. Проте, Бюро національної безпеки та Рада національної безпеки забезпечують координацію та ефективне керівництво цією системою, реагуючи на зміни в політичній та безпечній ситуації [30].

Велика Британія та Північна Ірландія відзначаються своєю провідною роллю в Європі у сфері захисту критичних об'єктів інфраструктури. У 1999 році був утворений Координаційний центр з безпеки національної інфраструктури у Великобританії, який входив до складу Міністерства внутрішніх справ. Проте, у 2016 році центр кібербезпеки був відокремлений з нього. Велика Британія активно спрямовує свої зусилля на захист критичної інфраструктури від терористичних загроз та кібератак [71].

Згідно з законодавством країни, критична інфраструктура включає найважливіші компоненти, такі як активи, об'єкти, системи, мережі, процеси та ключові посадові особи, втрата яких може серйозно підірвати доступність, цілісність або надання основних послуг. У Великобританії приділяється значна увага визначенню секторів критичної інфраструктури та потенційним загрозам, яким вони можуть піддаватися. Наприклад, система забезпечення безпеки критичних об'єктів інфраструктури включає у себе тринадцять різних секторів [59].

Об'єднані Арабські Емірати (ОАЕ), як федерація семи еміратів на Аравійському півострові, з 1971 року активно прагнуть забезпечити свою національну безпеку та обороноздатність в умовах постійних змін у регіоні. Одним із основних викликів для ОАЕ залишається загроза тероризму, яка походить як з внутрішніх, так і з зовнішніх джерел. Терористичні групи, що діють в регіоні, створюють серйозні загрози для стабільності та безпеки країни.

Крім того, регіональна нестабільність, спричинена конфліктами у сусідніх країнах, таких як Ємен та Іран, становить інший серйозний виклик для

національної безпеки ОАЕ. Наявність нестабільності в цих регіонах може вплинути на безпеку та стабільність в самому ОАЕ. Крім того, у зв'язку зі зростанням кіберзагроз та кібератак у всьому світі, ОАЕ також стикаються з викликами в сфері кібербезпеки. Запобігання кібератакам та захист критичних інфраструктур стають надзвичайно важливими завданнями для забезпечення національної безпеки та захисту інтересів ОАЕ.

Стратегії забезпечення національної безпеки в Об'єднаних Арабських Еміратах (ОАЕ) орієнтовані на реалізацію комплексу заходів, спрямованих на збереження стабільності та захист територіальної цілісності країни в умовах постійної геополітичної нестабільності. Основними напрямками цих стратегій є розвиток потужних збройних сил, співпраця з іншими країнами, включаючи як регіональні, так і світові партнери, а також інвестиції у сферу кібербезпеки з метою захисту власної інфраструктури та інформації від потенційних кібератак [76].

На сьогоднішній день ОАЕ досягли значних успіхів у забезпеченні національної безпеки, що підтверджується їхнім статусом однієї з найбезпечніших країн на Близькому Сході. Крім того, вони відомі своїми потужними збройними силами та відзначаються як лідери у сфері кібербезпеки.

Проте, не дивлячись на досягнуті успіхи, перед ОАЕ залишаються значні виклики у сфері національної безпеки. Зокрема, тероризм продовжує залишатися серйозною загрозою, як з боку внутрішніх, так і з зовнішніх джерел. Крім того, регіональна нестабільність, спричинена конфліктами у сусідніх країнах, та загрози кібербезпеці вимагають постійного удосконалення стратегій та заходів у цій сфері [58].

Група науковців з Вашингтонського інституту близькосхідної політики (WINEP) на чолі з генерал-лейтенантом у відставці Гаді Айзенкотом, колишнім начальником штабу Армії оборони Ізраїлю (ЦАХАЛ), підготувала "Пропозиції щодо стратегії національної безпеки", які узагальнюють багаторічний досвід держави у цій сфері. За висновками дослідників, для створення ефективних заходів забезпечення національної безпеки перш за все потрібно провести оцінку безпечного середовища, визначити ключові джерела проблем, національні цінності

та інтереси, які потребують захисту, а також визначити основні напрямки посилення національної безпеки та методи реагування на загрози (військові, політичні, економічні, соціальні тощо).

Національні цінності Ізраїлю, відповідно до демократичних принципів Статуту ООН, затверджені в Декларації незалежності. Найважливішими інтересами безпеки Ізраїлю є захист його суверенітету, охорона його життєво важливих активів і забезпечення безпеки його народу. Географічне розташування має вирішальне значення для національної безпеки Ізраїлю, оскільки більшість населення та важлива інфраструктура зосереджені на вузькій прибережній смузі.

Цей регіон зазнає постійної загрози від різних типів ракет класу «поверхня – поверхня», які можуть серйозно порушити нормальний життєвий порядок, завдати шкоди життєво важливим об'єктам та перешкодити мобілізації резервів та переміщенню військ.

Основна проблема для національної безпеки Ізраїлю пов'язана зі спробами ворожого Ірану здобути регіональну гегемонію, отримати ядерну зброю і розширити свій вплив в Іраку, Ємені, Сирії, Лівані та секторі Газа. Однак це не єдині зовнішні чинники, що загрожують національній безпеці Ізраїлю. На міжнародній арені існує низка ворожих організацій і груп, які пропагують анти ізраїльські настрої, не визнають легітимність існування Ізраїлю як держави єврейського народу і прагнуть його знищення. У той же час Ізраїль стикається з внутрішніми суспільними змінами. Поряд зі зростанням населення, економічним розвитком і науково-технічним потенціалом в ізраїльському суспільстві з'являються певні небезпечні тенденції [13].

На регіональному рівні Ізраїль виділяється як надзвичайна "аномалія" серед переважно ворожого оточення. Ця країна вирізняється від своїх сусідів не лише культурно та економічно, але й політично, маючи зовсім відмінний тип управління. Нестабільність, що була характерною для регіону протягом багатьох десятиліть, посилена з початком Арабської весни, яка порушила традиційний регіональний баланс сил і викликала нове, історично умовлене протистояння між шіїтами та сунітами.

Стратегія протидії спробам делегітимізації Ізраїлю потребує комплексного підходу та активної співпраці з міжнародним співтовариством та єврейською діаспорою. Світова громадськість завжди була уважною до стратегічного стану речей в Ізраїлі та його околицях. Це пояснюється наступним:

- Енергетичні ресурси: Близький Схід є центром видобутку та експорту енергетичних ресурсів, які відіграють важливу роль на світовому енергетичному ринку.

- Торговельні шляхи: безпека численних торговельних шляхів, що пролягають через Близький Схід, має вирішальне значення для світової економіки.

- Експорт дестабілізуючих факторів: світ стурбований запобіганням поширенню нелегальної міграції, тероризму та екстремізму, що впливають на Європу та решту світу.

- Спільні цінності: Ізраїль заснований на західних демократичних ідеалах, які є спільними з багатьма країнами світу.

Сьогодні перед Ізраїлем стоїть низка складних і змінних загроз. Головний противник не складається вже з коаліції арабських держав, які намагаються знищити Ізраїль шляхом великих військових операцій на землі, а з недержавних організацій, які використовують тактику обмежених нападів та вторгнень на його територію. Незважаючи на те, що мета ворогів залишається тією ж – знищення держави Ізраїль, їхній підхід драматично змінився, поєднуючи фізичні та інтелектуальні зусилля, які постійно тиснуть на ізраїльське суспільство та міжнародну позицію країни [13].

Сучасні зовнішні загрози для Ізраїлю можна розділити на кілька категорій. Традиційні військові загрози з боку деяких держав і недержавних організацій; нетрадиційні загрози, такі як прагнення деяких держав і недержавних організацій володіти ядерною зброєю; напівтрадиційні загрози, включаючи партизанську війну і тероризм з боку різних суб'єктів всередині і за межами Ізраїлю; кіберзагрози і загрози з боку розвідки.

Крім того, внутрішні виклики і загрози підривають солідарність і єдність різних верств населення, підривають довіру до сіоністського правосуддя і

послаблюють внутрішню легітимність дій Ізраїлю. Поділ і конфлікти, пов'язані з різними світоглядами і цінностями, виникають у різних сферах: соціальній (між багатими і бідними), ідентичності (між світськими і релігійними громадами, між ашкеназами і мізрахі) і політичній (між правими і лівими партіями).

Щоб протистояти різноманітним загрозам, Ізраїль повинен діяти відповідно до чітких принципів національної безпеки, які враховують як воєнний, так і соціальний аспекти. Одним з фундаментальних принципів національної безпеки Ізраїлю є прагнення до миру. З цією метою Ізраїль приділяє переважну увагу оборонній стратегії, спрямованій на збереження його існування. Основні принципи цієї стратегії включають такі аспекти:

1. Активне застосування воєнних та політичних зусиль для збереження миру.
2. Попередження війни та уникнення конфліктів.
3. Надання переваги якості перед кількістю, оскільки Ізраїль, знаходячись у невігідному положенні порівняно зі своїми ворогами, змушений компенсувати це якістю.
4. Проведення воєнних операцій на території супротивника.
5. Мінімізація тривалості воєнних дій для зменшення збитків серед власного населення та інфраструктури.
6. Забезпечення захищеності державного кордону.
7. Виховання бойового духу серед Збройних Сил та населення [13].

Важливість систем безпеки в країнах таких, як США, Німеччина, Польща, Велика Британія та Ізраїль, засвідчується різноманітністю їх підходів до забезпечення національної безпеки. У кожній з цих країн існують власні механізми та принципи, спрямовані на захист від внутрішніх та зовнішніх загроз. При цьому варто відзначити, що кожен з них акцентує на різних аспектах, таких як суверенітет, демократія, міжнародна співпраця та прагнення до миру, виробляючи власні стратегії для забезпечення національної безпеки.

3.2. Можливості імплементації зарубіжного досвіду в діяльність РНБО національної безпеки і оборони України

Аналіз досвіду провідних країн світу підкреслює, що Україна наразі перебуває на етапі початкового формування національної системи захисту об'єктів безпеки і обороноздатності. Оскільки безпека і обороноздатність є ключовими складовими національної безпеки, усунення потенційних загроз вимагає впровадження найсучасніших світових практик у галузі захисту. Це стає особливо актуальним у зв'язку з тим, що з 24 лютого 2022 року на всій території України було оголошено воєнний стан.

Зокрема, забезпечення безпеки передбачає реалізацію кількох важливих аспектів. По-перше, необхідно адаптувати нормативно-правові акти, які регулюють відносини в сфері захисту, до сучасних викликів, таких як кібератаки, масові заворушення, військові дії та епідемії. Важливо налагодити співпрацю між державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, приватним сектором та міжнародними партнерами з метою забезпечення національної стійкості у сфері захисту критичної інфраструктури. Необхідно проводити міжвідомчі навчання та тренування з метою підвищення рівня обізнаності та готовності населення реагувати на загрози [17].

Рада національної безпеки і оборони України виконує важливу функцію у координації та забезпеченні національної безпеки та оборони країни. Цей орган є ключовим у вирішенні стратегічних завдань, пов'язаних зі збереженням та захистом суверенітету, територіальної цілісності та національних інтересів України.

З урахуванням ситуацій, що постають перед Україною у сфері національної безпеки, важливо враховувати та імплементувати найкращий зарубіжний досвід. Такий підхід сприятиме не лише у підвищенні ефективності заходів з безпеки, але й у розвитку та вдосконаленні системи національної безпеки України. Розглянемо деякі сфери, де імплементация зарубіжного досвіду може мати вирішальне значення.

Стратегічне планування, а саме навчання та адаптація найкращих практик стратегічного планування з країн, які мають великий досвід у цій області, таких як Сполучені Штати, Велика Британія та Ізраїль, може допомогти РНБО розробити

більш ефективні та комплексні стратегії національної безпеки. Це включає в себе не лише аналіз поточних загроз, а й визначення стратегічних цілей та ресурсів для їх досягнення на довгостроковій основі [33].

Впровадження системної інтеграції між різними органами влади, що мають відношення до національної безпеки, може сприяти покращенню координації дій та обміну інформацією. Це може включати в себе встановлення механізмів спільної роботи, обмін кращими практиками та створення єдиних стандартів управління безпекою.

З урахуванням зростаючої загрози кібератак, імплементація досвіду країн, які успішно протистояли цим викликам, наприклад, Естонії та Ізраїлю, може допомогти Україні у зміцненні своєї кібербезпекової обороноздатності. Це може включати в себе розробку та впровадження новітніх технологій захисту інформації, розвиток кадрових потенціалів та створення ефективних механізмів реагування на кіберзагрози.

Залучення громадянського суспільства та експертів у процеси прийняття рішень щодо національної безпеки може сприяти більшій легітимності та ефективності управління безпекою. Це передбачає проведення консультацій з представниками різних груп населення, створення механізмів зворотнього зв'язку та врахування громадської думки при прийнятті стратегічних рішень [37].

Аналізуючи кращі практики з інших країн, можна зазначити, що Сполучені Штати Америки мають національну раду з безпеки (NSC), що функціонує як дорадчий орган Президента з питань національної безпеки. Цей орган відзначається чіткою структурою та процесами прийняття рішень. NSC використовує різноманітні інструменти для реалізації своїх стратегій, що дозволяє ефективно втілювати затвержені плани в життя. Велика Британія також володіє значним досвідом у сфері національної безпеки через свою Раду з національної безпеки (NSC), відповідальним за координацію питань безпеки. NSC у Великобританії використовує систему "зелених" та "білих" книг для розробки та реалізації стратегій, що забезпечує системність та послідовність у діяльності цього органу.

У Ізраїлі варто звернути увагу на Раду національної безпеки (NSC), яка також виступає як дорадчий орган Прем'єр-міністра з питань національної безпеки. Аналогічно до NSC у США, цей орган має чітку структуру та процеси прийняття рішень, а також використовує різноманітні інструменти для реалізації стратегій національної безпеки. Вивчення та адаптація кращих практик цих країн, зокрема США, Великої Британії та Ізраїлю, може стати цінним джерелом досвіду для Ради національної безпеки і оборони України.

Крім того, РНБ США виконує важливі функції з координації та контролю над реалізацією національної безпеки, а також організації співпраці між різними відомствами уряду. Організація та структура РНБ США визначаються його складом та учасниками. Засідання РНБО України проводяться під головуванням президента, на які запрошуються постійні та непостійні члени. До постійних учасників входять віце-президент, державний секретар, міністр оборони та інші високопосадовці. Непостійні члени можуть включати радника з національної безпеки та міністра фінансів. Крім того, на засідання РНБО України часто запрошуються інші високопосадовці, такі як генеральний прокурор, керівники агентств та інші офіційні особи, в залежності від теми обговорення. Таким чином, РНБ США відіграє ключову роль у формуванні та реалізації стратегій національної безпеки та зовнішньої політики країни, забезпечуючи ефективну координацію та співпрацю між різними відомствами та органами уряду.

Забезпечення національної безпеки за допомогою політичних засобів має велике значення для Ізраїлю, особливо у контексті особливих стратегічних відносин між Ізраїлем та США. Це партнерство відіграє ключову роль у координації стратегій на міжнародному рівні, зокрема у сферах дипломатії та економіки. Надання американської військової допомоги, як це передбачено у чинному Меморандумі про взаєморозуміння між США та Ізраїлем, а також глибока прихильність США до захисту інтересів Ізраїлю, є невід'ємними складовими елементами національної безпеки країни.

У контексті вдосконалення системи національної безпеки в Україні, пропозиції стосовно імплементації іноземного досвіду важливі для забезпечення

ефективності та сучасності заходів з безпеки країни. Розглянемо ці пропозиції докладніше [57].

По-перше, важливо розробити чітку та прозору структуру РНБО національної безпеки і оборони. Це передбачає визначення відповідальних осіб та відділень у складі РНБО, а також розробку процедур прийняття рішень. Така структура сприятиме ефективній координації дій та впровадженню стратегій національної безпеки.

По-друге, необхідно впровадити системну інтеграцію між різними органами влади, які відповідають за національну безпеку. Це дозволить покращити обмін інформацією та координацію дій у разі виникнення загроз.

По-третє, важливо звернути увагу на підвищення кібербезпеки. Це передбачає не лише інвестування в технології та інновації щодо захисту територіальної цілісності, але й використання кращих практик з кібербезпеки, розроблених в інших країнах.

Наостанок, слід активно залучати громадськість та експертів до процесів прийняття рішень з питань національної безпеки. Це сприятиме збільшенню легітимності та підтримки рішень, а також покращить їхню якість за рахунок врахування різних точок зору та досвіду. Більше того, важливо забезпечувати співробітництво та зв'язки з різними країнами для ефективного забезпечення безпеки маючи певні гарантії та обмінюючись технологіями.

Загалом, імплементація зарубіжного досвіду в систему національної безпеки України має потенціал покращити ефективність та реагування на загрози, забезпечуючи відповідність з міжнародними стандартами та найкращими практиками у цій сфері.

Підсумовуючи усе викладене у 3 розділі, у контексті аналізу систем національної безпеки в різних країнах, можна зазначити, що кожна з них має свої унікальні особливості та пріоритети. Рада національної безпеки і оборони України відіграє важливу роль у забезпеченні безпеки та оборони країни, зосереджуючись на стратегічних завданнях, які стосуються збереження суверенітету та територіальної цілісності. Імплементація кращих практик з інших країн, таких як

Сполучені Штати, Велика Британія та Ізраїль, може сприяти розвитку більш ефективних стратегій національної безпеки в Україні. Урахування такого досвіду може сприяти удосконаленню стратегічного планування, системної інтеграції, захисту кібербезпеки та залученню громадськості та експертів до процесів прийняття рішень. Ці кроки мають великий потенціал покращити ефективність та реагування на загрози, відповідно до міжнародних стандартів та кращих практик.

ВИСНОВКИ

1. У сучасній структурі безпеки життєдіяльності національна безпека або безпека нації відіграють ключову роль у захисті життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від різних загроз, що забезпечує стійкий розвиток країни. Концепція національної безпеки охоплює різноманітні види безпеки і включає в себе захист національних інтересів, цінностей та компонентів системи національної безпеки. Об'єктами безпеки є права та свободи громадян, духовні та матеріальні цінності суспільства, а також суверенітет, конституційний порядок та територіальна цілісність держави. Правове регулювання сектору безпеки і оборони передбачає широкий спектр нормативно-правових актів, спрямованих на забезпечення безпеки особи, суспільства та держави. Розуміння сектору безпеки України як сукупності державних органів і організацій, що забезпечують безпеку, включає тривалу роботу з охорони особистої, національної та військової безпеки, забезпечуючи стабільність та розвиток країни.

2. Затверджений Кабінетом Міністрів України план дій з реалізації Стратегії забезпечення державної безпеки представляє собою комплекс заходів, спрямованих на підвищення ефективності системи забезпечення безпеки країни. Він охоплює широкий спектр завдань, від розвитку спроможностей суб'єктів системи до активної боротьби з тероризмом, економічним тероризмом та корупцією. Для досягнення цілей стратегії необхідна тісна співпраця різних відомств та структур державної влади, спрямована на забезпечення стійкості та безпеки України в умовах сучасного світу.

3. Положення Закону України "Про національну безпеку України", зокрема Розділ IV, визначає склад сектору безпеки і оборони, встановлює правовий статус його основних органів та принципи управління і координації у цій сфері. Відповідно до цього Закону, сектор безпеки і оборони охоплює різноманітні установи та органи, які забезпечують національну безпеку, та координує їх дії з іншими державними органами та місцевим самоврядуванням. Керівництво у цих

сферах належить Президенту України, який виступає як головний головнокомандувач Збройних Сил та очолює Раду національної безпеки і оборони України. Координацію дій забезпечують Рада національної безпеки і оборони України та інші органи, визначені законодавством. Міністерство оборони України, Збройні Сили, Державна спеціальна служба транспорту та інші установи відіграють важливу роль у забезпеченні національної безпеки та оборони країни.

4. Конституція України визначає Раду національної безпеки і оборони як координаційний орган у справах національної безпеки і оборони при Президентові України. Рада має на меті забезпечення реалізації державної політики у цій сфері, координацію діяльності виконавчих органів з питань національної безпеки і оборони, а також підготовку пропозицій щодо введення воєнного стану, мобілізації та оголошення війни. Закон України "Про Раду національної безпеки і оборони України" детально регулює організацію та функціонування РНБО. Він встановлює правові засади діяльності РНБО, визначає її склад, порядок формування і діяльності, а також уточнює повноваження, включаючи затвердження Стратегії національної безпеки України, Воєнної доктрини України, подання пропозицій Президентові щодо застосування Збройних Сил України та керівництво діяльністю сил оборони. Крім того, інші закони та нормативно-правові акти, такі як Закон України "Про національну безпеку України", Закон України "Про оборону України", а також укази Президента України і постанови Кабінету Міністрів України, визначають додаткові аспекти регулювання в сфері національної безпеки і оборони, розширюючи або уточнюючи вже встановлені норми та процедури.

5. Функції та повноваження РНБО Національної Безпеки України, визначені законом "Про Раду національної безпеки і оборони України", охоплюють організаційні, координаційні та контрольні аспекти у сфері національної безпеки і оборони. Цей закон встановлює нормативно-правові засади функціонування РНБО, включаючи склад, структуру, компетенцію та функції, і регулює взаємодію РНБО з іншими органами влади, а також механізми прийняття рішень та виконання завдань у галузі національної безпеки та оборони в Україні. Рада національної безпеки і оборони активно впливає на формування державного бюджету, особливо

в контексті виділення коштів на національну безпеку і оборону. Вона не лише вносить пропозиції до проекту Державного бюджету та Бюджетної декларації, але й аналізує фінансовий стан галузі, визначає пріоритети витрат і ресурсів. Рада забезпечує організацію контролю та надає необхідну інформаційну базу для аналізу безпекової ситуації, координує виконання рішень і стимулює розробку та впровадження стратегій для забезпечення національної безпеки. Рада також ініціює розробку та контролює застосування нормативних актів, спрямованих на зміцнення системи національної безпеки і оборони, та координує дії виконавчих органів в умовах воєнного чи надзвичайного стану, забезпечуючи взаємодію та ефективно управління кризовими ситуаціями. Крім того, вона бере на себе відповідальність за боротьбу з корупцією та злочинністю, які можуть загрожувати національній безпеці, і спрямовує зусилля місцевих органів влади на досягнення загальнонаціональних цілей безпеки та оборони.

6. Умови воєнного стану в Україні відзначаються особливими аспектами функціонування РНБО національної безпеки і оборони . РНБО проводить засідання значно частіше, розширюються її повноваження, а діяльність стає більш секретною з метою забезпечення конфіденційності важливої інформації. Тісна співпраця з іншими владними органами та міжнародними партнерами є важливою для координації дій. Прийняття рішень стає оперативнішим та рішучішим, а пріоритети можуть змінюватися відповідно до актуальних проблем. Головною метою РНБО за умов воєнного стану є захист суверенітету, територіальної цілісності та незалежності країни, а також забезпечення безпеки, оборони та захисту громадян. Нормативно-правове регулювання діяльності РНБО включає широкий спектр правових актів, які визначають її функції та повноваження в контексті загальнонаціональної безпеки і обороноздатності.

7. Рада національної безпеки США під керівництвом Президента та інших ключових посадових осіб виконує свої функції, залучаючи регулярних учасників та визначаючи основні пріоритети для зміцнення національної безпеки. У Німеччині, законодавство чітко визначає ролі та повноваження органів безпеки, забезпечуючи їх ефективну координацію та контроль. Польща зосереджується на кількох

стратегічних напрямках забезпечення безпеки, включаючи захист громадян та активну участь у міжнародних операціях. У Великій Британії, особлива увага приділяється захисту критичної інфраструктури від різноманітних загроз. Ізраїль визначає свої основні принципи національної безпеки, зокрема прагнення до миру та активну оборонну стратегію, спрямовану на збереження існування держави.

8. Рада національної безпеки і оборони України відіграє ключову роль у координації та забезпеченні національної безпеки та оборони країни, зосереджуючись на стратегічних завданнях, пов'язаних зі збереженням суверенітету та територіальної цілісності. Імплементация кращих практик з інших країн, таких як Сполучені Штати, Велика Британія та Ізраїль, може сприяти розвитку більш ефективних стратегій національної безпеки в Україні, зокрема шляхом удосконалення стратегічного планування, системної інтеграції, захисту кібербезпеки та залучення громадськості до процесів прийняття рішень.

Я вважаю, що якщо це перенести на українську систему національної безпеки, важливо розглядати пропозиції з імплементации іноземного досвіду, зокрема, створення чіткої структури РНБО національної безпеки, системної інтеграції між відомствами, підвищення кібербезпеки та залучення громадськості та експертів до процесів прийняття рішень. Ці кроки мають потенціал покращити ефективність та реагування на загрози, відповідно до міжнародних стандартів та кращих практик.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз теорії та практики визначення, обґрунтування та оцінювання оборонної достатності держави / О. Semenenko та ін. *Journal of Scientific Papers "Social development and Security"*. 2023. Т. 13, № 1. С. 38–51. URL: <https://doi.org/10.33445/sds.2023.13.1.5> (дата звернення: 09.03.2024).
2. Артёмов Я. СБУ ТА РНБО як базові суб'єкти національної безпеки України. *Геополітика України: історія і сучасність*. 2018. № 1(20). С. 105–116. URL: [https://doi.org/10.24144/2078-1431.2022.1%20\(28\)](https://doi.org/10.24144/2078-1431.2022.1%20(28)) (дата звернення: 09.03.2024).
3. Баліцький В. Гносеологія формування понять «безпека», «державна безпека» та «національна безпека». *Litopys Volyni*. 2024. № 29. С. 183–188. URL: <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2023.29.29> (дата звернення: 26.03.2024).
4. Бейкун А.Л. Правове регулювання сектору безпеки і оборони: сутність та зміст. *Юридична наука*. 2020. № 3 (105). URL : <https://journal-nam.com.ua/index.php/journal/article/download/145/139>.
5. Беседа Т. Конституційно-правовий статус РНБО. *Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Економіка, фінанси, управління та право: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку»*, м. Полтава. 2018. С. 52–53. URL: https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/09/23-lupnia_2_chastyna.pdf#page=53.
6. Бірюков Д. С. Про доцільність та особливості визначення критичної інфраструктури в Україні. Аналітична записка. 02.01.2013 р. Національний інститут стратегічних досліджень : веб-сайт. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalnabezpeka/pro-docilnist-ta-osoblivosti-viznachennyakritichnoi>
7. Власюк А. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики. НІСД Національний інститут стратегічних досліджень, 2016. 528 с.

8. Горник В. Г., Сімак С. В. Проблеми залучення іноземних інвестицій в економіку та їх вплив на безпеку та обороноздатність України. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2023. № 1. С. 42–47. URL: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.1.6>.
9. Гульков М. О. Забезпечення національної безпеки держави. *Імперативи розвитку цивілізації*. 2015. № 2. С. 64–65.
10. Дацків Р. Глобальні економічні війни та національна безпека. *Банківська справа*. 2005. № 1. С. 30–36.
11. Дашковська А. В. Правове регулювання адміністративно-правового статусу Ради національної безпеки і оборони України в умовах воєнного стану. *Kyiv Law Journal*. 2024. № 4. С. 52–57. URL: <https://doi.org/10.32782/klj/2023.4.8>.
12. Декларація про державний суверенітет України : Декларація Верхов. РНБО Укр. Рад. Соціаліст. Респ. від 16.07.1990 р. № 55-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>.
13. Досвід Ізраїлю щодо формування стратегії національної безпеки. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/dosvid-izrayilyu-shchodo-formuvannya-stratehiyi-natsionalnoyi> (дата звернення: 26.03.2024).
14. Дубчак Н. Національна безпека та оборона: гендерний аспект. *Право військової сфери*. 2007. № 3. С. 3–5.
15. Захист критичної інфраструктури: проблеми та перспективи впровадження в Україні : аналітична доповідь / Бірюков Д.С., Кондратов С.І. Київ: НІДС, 2012. 57 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2012-09/zah_ynfrastr-b98c0.pdf
16. Ісайко Д. Стратегія забезпечення національної безпеки України. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2023. № 29. С. 199–201. URL: <https://doi.org/10.35432/tisb292023289628> (дата звернення: 25.03.2024).
17. Канцір В. С. Терористична діяльність і національна безпека. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 1. С. 265–269.

18. Кінаш Н. Б. Національна безпека та захист громадянства України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2021. № 38. С. 8–13. URL: <https://doi.org/10.32837/руув.v0i38.886> (дата звернення: 26.03.2024).
19. Ключко О., Семенець-Орлова І. Національна безпека: український вимір. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2022. № 2(62). С. 66–75. URL: [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-2\(62\)-10](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-2(62)-10) (дата звернення: 26.03.2024).
20. Кобко Є. До проблеми визначення поняття «національна безпека». *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2022. № 1. С. 62–70. URL: <https://doi.org/10.34015/2523-4552.2022.1.07> (дата звернення: 26.03.2024).
21. Ковальчук, А. Ю. Місце РНБО України у механізмі забезпечення національної безпеки. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Юридичні науки*, 2016. (1 (48), 78-82. URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/law/article/view/937>
22. Конституція України: науково-практ. коментар / редкол.: В.Я. Тацій (голова редкол.), О.В. Петришин (відп. секретар), Ю.Г. Барабаш та ін. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2011. 1128 с.
23. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 25.03.2024).
24. Коротюк О.В. Закон України «Про санкції»: науково-практичний коментар. Київ: ОВК, 2022. 98 с.
25. Котик Ю. В. Національна безпека України: економічний вимір. *Політичне життя*. 2022. № 1. С. 49–60. URL: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2022.1.6> (дата звернення: 26.03.2024).
26. Кузьо Т. Національна безпека України. Київ : Військо України, 1994. 160 с.
27. Культурна спадщина та національна безпека / В. Потапенко та ін. Нац. ін-т стратег. дослідж., 2023. URL: <https://doi.org/10.53679/niss-analytrep.2023.08> (дата звернення: 26.03.2024).

28. Курас А. І. Національна безпека Білорусі: військово-політичні парадигми. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2015. № 2 (76), берез. - квіт. С. 184–196.
29. Лазебна І. Національна економічна безпека: модель стратегічного управління. *Herald of Kyiv National University of Trade and Economics*. 2022. Т. 141, № 1. С. 45–57. URL: [https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2022\(141\)03](https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2022(141)03) (дата звернення: 26.03.2024).
30. Леоненко Н. А. Зарубіжний досвід правового регулювання забезпечення національної безпеки. *Bulletin of the National University of Civil Protection of Ukraine. Series: Public Administration*. 2023. № 1(18)2023. URL: <https://doi.org/10.52363/2414-5866-2023-1-14> (дата звернення: 26.03.2024).
31. Лисецький Ю.М., Семенюк Ю.В., Павленко Д.Г. Аналіз чинників, що впливають на систему забезпечення національної безпеки України в умовах гібридної війни. *Вісник воєнної розвідки*. 2020. № 60. С. 99–103.
32. Ліпкан В.А., Ліпкан О.С, Яковенко О.О. Національна і міжнародна безпека у визначеннях та поняттях. Київ. 2006. 256 с.
33. Ліпкан В. А. Теорія національної безпеки : підручник. Київ : КНТ, 2009. 631 с.
34. Мартинюк В. Гібридні загрози Україні і суспільна безпека. Досвід ЄС і східного партнерства. Київ, 2018. 106 с.
35. Мороз В. В. Національна безпека України - безпека людини. Київ, 1994. 64 с.
36. Пасічко В. Обороздатність держави: теоретичні основи системного дослідження. *Політичний менеджмент*. 2008. № 2. С. 135–144.
37. Пацурія, Н. Упровадження технологій штучного інтелекту в забезпечення національної безпеки та обороноздатності України: правові проблеми і перспективи повоєнного періоду. *Науково-теоретичний журнал "Наукові записки Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Серія: Юридичні науки", 2023. 1(45), С. 23-38. DOI: <https://doi.org/10.33731/32023.282185>

38. Петрів І. М. Рада національної безпеки і оборони України: правові основи становлення та розвитку : монографія. Харків : Право, 2009. 160 с.

39. *Поняття та зміст загальної теорії національної безпеки.* URL: https://vabb.com.ua/assets/files/Tema_1_ONB.pdf (дата звернення: 25.03.2024).

40. Потебенькін Р., Опанасюк К. Особливості тлумачення понятійних категорій законодавства у сфері національної безпеки. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених. Наука в умовах воєнного стану: пошуки, проблеми, перспективи розвитку.* 2023. С. 254–257. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/79947b3c-dea5-4718-b7dc-0086f50433a3/content#page=254>.

41. Предборський В. А. Глобальна нестабільність і національна економічна безпека. *Формування ринкових відносин в Україні.* 2005. № 6. С. 26–29.

42. Про використання Збройних Сил України та інших військових формувань : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 66/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66/2022#Text> (дата звернення: 26.03.2024).

43. Про внесення змін до плану заходів щодо запобігання зловживанню надмірним впливом особами, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархами) : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 19.09.2023 р. № 827-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/827-2023-p#Text> (дата звернення: 26.03.2024).

44. Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії забезпечення державної безпеки : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 18.04.2023 р. № 328-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/328-2023-p#Text> (дата звернення: 26.03.2024).

45. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 26.03.2024).

46. Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон України від 05.03.1998 р. № 183/98-ВР : станом на 29 лип. 2023 р.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-вр#Text> (дата звернення: 26.03.2024).

47. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 березня 2022 року "Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану": Указ Президента України від 19.03.2022 р. № 152/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/152/2022#Text> (дата звернення: 26.03.2024).

48. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23 червня 2023 року "Щодо результатів оперативних обстежень об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту та вирішення проблемних питань щодо укриття населення": Указ Президента України від 26.06.2023 р. № 353/2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/353/2023#Text> (дата звернення: 26.03.2024).

49. Про санкції: Закон України від 14.08.2014 р. № 1644-VII: станом на 8 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text> (дата звернення: 26.03.2024).

50. Рада національної безпеки і оборони України. *Рада національної безпеки і оборони України*. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Istorychna-dovidka-pro-diialnist-Rady-natsionalnoi-bezpeky-i-oborony-Ukrainy.html> (дата звернення: 26.03.2024).

51. Розумний М. РНБО в системі стримувань і противаг. *Народний депутат*. 2008. № 2. С. 30–33.

52. Роль економічної безпеки в системі національної безпеки / Н. Васільцова та ін. *Automobile Roads and Road Construction*. 2022. № 112. С. 303–308. URL: <https://doi.org/10.33744/0365-8171-2021-112-303-308> (дата звернення: 26.03.2024).

53. Сушко О. НАТО та Україна: сценарії відносин після рішення РНБО від 23 травня 2002р. *Український монітор*. 2002. Лето. С. 60–70.

54. Турченко О. Г., Груценко Ю. І. Національна безпека і державна безпека: поліваріантність визначення та співвідношення. *Правничий часопис*

Донецького національного університету імені Василя Стуса. 2023. № 2. С. 66–74.
URL: <https://doi.org/10.31558/2786-5835.2023.2.8> (дата звернення: 26.03.2024).

55. Федоренко В.Л. Конституційно-правовий статус РНБО національної безпеки і оборони України. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2010. № 12. С. 32–39.

56. Цоклан В. І. "Структура Ради національної безпеки і оборони України як важливий елемент її конституційно-правового статусу". Часопис Київського університету права. 2011. № 2. С. 90 – 93.

57. Яцунь О. Олександр Яцунь: держава повинна мати два головні пріоритети - обороноздатність і освіту. *Сучасна освіта України*. 2019. 4 листоп. С. 6.

58. Alali A. The UAE's Evolving National Security Strategy. Arab Gulf States Institute in Washington, 2017. 61 с.
URL: [https://www.academia.edu/40491223/The UAEs Evolving National Security Strategy](https://www.academia.edu/40491223/The_UAEs_Evolving_National_Security_Strategy).

59. Bratel S. G. Experience of foreign countries in ensuring the safety of critical infrastructure. *South Ukrainian Law Journal*. 2023. № 3. С. 261–265.
URL: <https://doi.org/10.32850/sulj.2023.3.41> (дата звернення: 26.03.2024).

60. Iakymchuk N. Sanctions As A Legal Phenomenon In The Law Of Ukraine And International Standards Of Their Application. Конституційно-правові академічні студії. Випуск 1. 2021. С. 73–86

61. Melnyk S. M. Foreign administration experience national security&defense (example of Italy, United Kingdom, Switzerland). *Law and Society*. 2019. Т. 3, № 2. С. 83–87. URL: <https://doi.org/10.32842/2078-3736-2019-3-2-14>

62. Omelko I. I. Constitutional and legal status of the National Security and Defense Council of Ukraine. *Analytical and Comparative Jurisprudence*. 2023. № 5. С. 166–170. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.05.28> (дата звернення: 26.03.2024).

63. Pavlenko D. G., Semenyuk Y. V., Lysetsyi Y. M. National security: concept, elements, influencing factors. *"Scientific Notes of Taurida V.I. Vernadsky University"*,

- series "Public Administration". 2021. № 3. С. 102–107.
URL: <https://doi.org/10.32838/tnu-2663-6468/2021.3/17> (дата звернення: 09.03.2024).
64. Perevalova L., Kuzmenko O., Hryhorenko Y. Defenses VS military security of the state: theoretical and legal aspect. *Herald of Zaporizhzhia National University. Jurisprudence*. 2019. № 1. С. 7–13. URL: <https://doi.org/10.26661/2616-9444-2019-1-01> (дата звернення: 09.03.2024).
65. Perevalova L., Kuzmenko O., Hryhorenko Y. Defenses VS military security of the state: theoretical and legal aspect. *Herald of Zaporizhzhia National University. Jurisprudence*. 2019. No. 1. P. 7–13. URL: <https://doi.org/10.26661/2616-9444-2019-1-01> (date of access: 26.03.2024).
66. Sotnyk V. V. The Impact of Economic Problems on the Country's Defense Capability. *Business Inform*. 2022. Vol. 6, no. 533. P. 78–84. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-6-78-84> (date of access: 26.03.2024).
67. Sribna Y. V., Stupnytskyi V. V., Stupnytska N. I. Національна безпека України – цифровий вимір. *Bulletin National University of Water and Environmental Engineering*. 2021. Т. 4, № 92. С. 385. URL: <https://doi.org/10.31713/ve4202034> (дата звернення: 26.03.2024).
68. Alali A. The UAE's Evolving National Security Strategy. Arab Gulf States Institute in Washington, 2017. 61 с.
URL: https://www.academia.edu/40491223/The_UAEs_Evolving_National_Security_Strategy.
69. Bratel S. G. Experience of foreign countries in ensuring the safety of critical infrastructure. *South Ukrainian Law Journal*. 2023. № 3. С. 261–265. URL: <https://doi.org/10.32850/sulj.2023.3.41> (дата звернення: 26.03.2024).
70. Iakymchuk N. Sanctions As A Legal Phenomenon In The Law Of Ukraine And International Standards Of Their Application. Конституційно-правові академічні студії. Випуск 1. 2021. С. 73–86
71. Melnyk S. M. Foreign administration experience national security&defense (example of Italy, United Kingdom, Switzerland). *Law and Society*. 2019. Т. 3, № 2. С. 83–87. URL: <https://doi.org/10.32842/2078-3736-2019-3-2-14>

72. Omelko I. I. Constitutional and legal status of the National Security and Defense Council of Ukraine. *Analytical and Comparative Jurisprudence*. 2023. № 5. С. 166–170. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.05.28> (дата звернення: 26.03.2024).

73. Pavlenko D. G., Semenyuk Y. V., Lysetsyi Y. M. National security: concept, elements, influencing factors. *"Scientific Notes of Taurida V.I. Vernadsky University", series "Public Administration"*. 2021. № 3. С. 102–107. URL: <https://doi.org/10.32838/tnu-2663-6468/2021.3/17> (дата звернення: 09.03.2024).

74. Perevalova L., Kuzmenko O., Hryhorenko Y. Defenses VS military security of the state: theoretical and legal aspect. *Herald of Zaporizhzhia National University. Jurisprudence*. 2019. № 1. С. 7–13. URL: <https://doi.org/10.26661/2616-9444-2019-1-01> (дата звернення: 09.03.2024).

75. Perevalova L., Kuzmenko O., Hryhorenko Y. Defenses VS military security of the state: theoretical and legal aspect. *Herald of Zaporizhzhia National University. Jurisprudence*. 2019. No. 1. P. 7–13. URL: <https://doi.org/10.26661/2616-9444-2019-1-01> (date of access: 26.03.2024).

76. Sotnyk V. V. The Impact of Economic Problems on the Country's Defense Capability. *Business Inform.* 2022. Vol. 6, no. 533. P. 78–84. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-6-78-84> (date of access: 26.03.2024).

77. Sribna Y. V., Stupnytskyi V. V., Stupnytska N. I. Національна безпека України – цифровий вимір. *Bulletin National University of Water and Environmental Engineering*. 2021. Т. 4, № 92. С. 385. URL: <https://doi.org/10.31713/ve4202034> (дата звернення: 26.03.2024).